Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК ❋ РІК XII, Нр 1-2 (52-53) СІЧЕНЬ - КВІТЕНЬ 2000 ❋ КРЕНИЦЯ – ЛІҐНИЦЯ

Встаєме до нового рана.
По долгій потемрі,
Помалы,
Єдна за другов,
Як пташкы з гнізда
Выходит і наша звізда.

(Юрко Харитун)

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню історні, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуєш смак рідного слова, такого, як передати го треба Твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

Бесідуй, рад, гвар, повідай! Товды ЛЕМ будеш собом і шанувати тя будут Люде

Чытай *Бесіду* Внуку і Діду!

...тото, што-м прежыл го повоєнний преселенскій на Украіні час, тото як зловісний голод гвалил ся до нашой хыжы, як благально на мя смотрили очы мого маленького сына, а рученята протігали ся абы то ім дати дашто до них, не ласошів, цукєрків ци цясточок, а хоцбы даякого там сухаре, окрайчыка хліба, - того то не годен я си і по гнес-ден претерпіти і забыти.(...) І мож, доправды, не кривити душом, а отверто о тым повідати...

Нестор Репела: *Голодны рокы*, стор. 8-9

Згідні з офіцийныма постановами кажда етнічна меншына - в тым і Лемкы - має право до циклічного проґраму так в радию, як і в телевізиі. Отже треба нам лем здібных, одповідньо приготовленых языково журналістів і нич не стоіт на перешкоді, жебы сме мали свій власний етнічний проґрам.

Олена Дуць-Файфер. *Лемкы в польскым і европейскым меншыновым контексті*, стор. 14-15

Сварит ся русин з руснаком, унияк з православным, украінец зо вшыткыма. Сварят ся, як літо, так і зима... А нашы ворогы лем мечут нам "свіжы кости", жебы сме ся як псы жерли далі і далі... А тым часом чужы люде пьют джерельну, чысту воду з дідовых студен і регочут ся, же про наше свариня легко было ім вкрасти нашы горы.

Семан Мадзелян: *Дідова студня*, стор. 23

Kiedyś, sto, a może dwieście lat temu, mieszkali w tych chutorach niemieccy koloniści, ale ponieważ nie chcieli oddawać swoich synów do rosyjskiej służby wojskowej, car przegnał ich poza granice imperium i za jakąś wybitną zasługę wojenną, którą do dziś jeszcze okrywa tajemnica, wezwał z gór do porzuconych chutorów stary ród łemkowski, do którego należał nasz dumny pradziad.

Wasyl Zemlak: *Łabędzie stado*, стор. 24-25

(...) Так як то скорше діяло ся в Югославіі і на Словациі, лемківска громадскіст репрезентувана через Стоваришыня Лемків повинна поставити собі за єдну зо своіх ціли і основных жадань під адресом польского уряду покликаня Катедры Лемкознавства на выбраным університеті.

Павел Р.Маґочий. *Шановний Редакторе*, стор. 28

На перший стороні окладинкы: Капличка в Бодаках, на остатній - Церков Покровы Пресвятой Богородиці в Солотвинах з 1887 р., Фото: В. Грабан

Новины - не новины не лем з Лемковины

♦ 5 листопада в Бардийові Здружыня Інтеліґенциї Русинів Словеньска (з осідком в Братиславі) і місцевий одділ Русиньской Оброды орґанізували вечер - бесіду під гослом *Оставме Русины глубокый сон*. На бесіду запрошено з Крениці і головного редактора "Бесіды".

♦ 18-20 листопада в Варшаві - Урсусі проходил VIII Загальнопольскій Перегляд Артыстычного Дорібку Народных і Етнічных Меншости "Спільнота в Культурі". В Перегляді взял участ штораз популярнійший не лем в наший суспільности фольковий ансамбль "Серенча".

♦ 24 листопада в Театрі А. Духновича в Пряшові Русиньска Оброда орґанізувала Вечер Народности. Выступили представителі - артисты мадярской, німецкой, ромской, руской, украіньской і русиньской народности.

♦ 6 грудня в Уряді Міста Крениці Бурмістр Ян Ґольба принял Ведучого СЛ Андрия Копчу і редактора "Бесіды" Петра Трохановского. Бесідувано о можливостях зорґанізуваня новой циклічной імпрезы - Бьєннале Лемківской / Русиньской Культуры, на оси Крениця - Бардиів (наперемінні).

♦ 11-12 грудня гостювал в Словациі Молодіжний Хор Православной Перемышльско-Новосандецкой Єпархіі. Выступил в Михалівцях і Пряшові - в рамах Фестивалю Духовной Пісні Православной Церкви.

♦ 15 грудня в Пряшові выбрано новы власти товариства Рускій Клюб-23. Ведучым остал Доц. Др Мірон Сисак, а Секретярьом Др Гавриіл Бескид - дописуючий і до нашых выдань (*Бесіда, Лемківскій Календар*). Ґратулюєме!

♦ 26 грудня в Ліґници засідал Головний Заряд Стоваришыня Лемків. Зобраня посвячено фінансовому розчисліню проходячого рока і накрісліню пляну діянь на рік 2000, з особливым увзглядніньом Лемківской Ватры на Чужыні, в справі якой тематычне зобраня вызначено на ден 6 лютого.

Послухайте вшыткы люде лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным каламутит воду.
Послухайте, може ся вам придаст тото в біді,
може навчыт шанувати братів і сусідів.

(Амроз)

Місце для рефлексий

Зачудуваня бере, як то гнеска дбают о тоту нашу Лемковину, як ю пестят, старают ся о доєдну закутинку земличкы, поляночкы, лісика. Не так давно заложылы тот парк народовий на Магурах, жебы ся, не дай Боже, ялиці в горах не выродили. Тераз - позерайте - хоц сами Лемкы в горах такой ся выродили (бо скорше не заложено Чловечого Народового Парку), але дбає ся о то, жебы были лемківскы корчмы, скансены. Нич так не ожывит, дайме на то, Гомолі, як лемківскій скансен. Треба го збудувати, хоцбы і тупа Европа на так чесну ціль нич не дала!

Признам, нашы давны попазникы, были барже безпосередні, нескремпуваны. Валили просто з моста: "Вінчую, вінчую - за пецом кобасу чую!" А што!.. (ПеТро)

З пресы

Szlak cerkiewny

Władze Krynicy chcą urządzić niezwykły szlak. Byłoby to chyba pierwsze w Polsce takie przedsięwzięcie – szlak cerkwi łemkowskich. Specjalny autobus obwoziłby turystów, którzy w ten sposób dotarliby w naciekawsze miejsca.

(...) Po drodze gdzieś na szlaku ma być prawdziwa karczma łemkowska i mały skansen. (...)

Zaczynamy realizować przedsięwzięcie. Szukaliśmy chętnych Łemków, którzy chcieliby u nas zamieszkać i pracować dla turystów. Zaczynają się tym interesować. Nam chodzi o pełną autentyczność, a nie udawaną. Ci ludzie mogliby świetnie zaprezentować swą kulturę. (...)

Wokół wąwozu Homole

Rada Miejska w Szczawnicy przyjęła projekt zagospodarowania sąsiedztwa słynnego wąwozu Homole. W pobliżu ma m.in. zostać wybudowany skansen budownictwa łemkowskiego i pienińskiego. Władze chcą szukać pomocy finansowej w Unii Europejskiej, ale jeżeli to nie wyjdzie, gotowe są zainwestować własne pieniądze.

Nie tylko konie

Jutro (29.01) o godzinie 14 w Gładyszowie zostanie uruchomiony nowy wyciąg narciarski pod nazwą Wirchnia. Wyciąg jest orczykowy i z pewnością będzie atrakcją turystyczną tej wsi, słynącej głównie ze stadniny koni.

Wyciąg to prywatne przedsięwzięcie trzech panów: Jana i Stefana Ciuryków i Andrzeja Małeckiego. Długość orczyka wynosi 500 m, obok usytuowano parking samochodowy. Zgłodniałych nakarmi mały barek. Śnieg w tym regionie powiatu gorlickiego długo zalega, więc jest szansa, że poniesione koszty budowy za jakiś czas powinny się zwrócić. Wirchnia, to kolejny krok na drodze rozwoju turystycznego powiatu. (...)

(*Gazeta Krakowska*)

Просиме о надсыланя подібных "лемкіанів" з шлого краю. Як зайде потреба, пошыриме на тото місце (Ред.)

ВАСИЛЬ ТУРОК

Так тото наше жытя жене, так дігінчыт, же о вельох справах, о вельох людях, близкых нам людях, о іх жытьовых "дрібничках" нераз знаме мало, або і нич. Так ся стало і з Братом моім - бо за братів ся маме – Васильом Туроком, аж з пресы, з *Народных Новинок* довідал єм ся же 8 січня того рока празднував Він своє 60-літя. Там то (в 1-2 номері), на цілий великій страні, мачком-друком, вказал ся текст о Ним, авторства Др Анны Плішковой і спомины, рефлексиі Його самого. Зато тыж, хотячы выкорыстати тоты прекрасны тексты, одыйду од приятой концепциі мойого циклю о людях - корыфеях в нашых віках і днешньости. Не буду писал о деталях з Його біоґрафіі, о пребогатій діяльности в тым жытю – маратоні (правда, 60 років - то іщы нияк недуже, але кєд ся жыє скоро... як мій нонашко ґварил: *скоро єм спал, бо роботы купа* - товды...). Черкну лем пригорщы слів о стрічах з Васильом Туроком. Не з-за порожньой хвальбы, же судженым мі было стати ся для Него близким, а зато - і ту ся уж зверну безпосередньо - жебы **подякувати Тобі, Брате, за тот кавалец серця, што єс мі го вчынял, дарувал так, як бы оно, тото серце, не Твоє было.**

На І Сьвітовым Конґресі Русинів в Меджелабірцях, в 1991 році, зголосил єм ся на сцену, ґу мовници, бо плавал єм духом, бо хтіл єм высловити вшытко тото, што во мі бырміло, цілу свою величезну радіст. Недуже єм бесідувал, бо ся вшыткы слова не змістили во тій радости... повыперхали мысли без мойой контролі... пішли самовільні помедже русиньскы серця... І коли уж раз взял мя Василь в свої медведячы обыймы (хоц не была то "медведяча прислуга", кєд жыю), так уж остало на все. Коли бы-м не приіхал до Пряшова, ци де там не пришло ся стрітити, заєдно понад Його шторaз барже сивіючом бородом і баюсами видно тоты самы розрадуваны лиця, щыры до найглубшой глубины очы... Повіст дахто: — Гей, стрітили ся (за польском приповідком) два братанкы, і до шаблі і до шклянкы. Дахто аж і шаблю охабит... Стрітили ся дві выроджены натуры, та ся радуют... — Глупий ты, дітваку — повім ти!.. Тупий єс, кєд не схопиш дізрити через опалкуватий меніск дачыйой радости в болю. Бідний єс, хоц ся ти видит же-с щесливий в устаткуваню...

Памятам, вертали мы з Будапешту, з передконґресового зобраня, на яке треба мі было поіхати за Андрия. Хтіл єм встигнути до Пряшова на 18 годину, на потяг до Мушыны. Але не дало ся встигнути. Наступний был аж по пілночы, деси перед 1 годином. Купа часу! А ту вшыткы в дорозі од 5 рано, змучены, ґріхом бы было озерати ся на дачыє товариство... Адже хоц-хто має теплий родинний кут, в якым уж час му без потрібного баляству побыти. Дакому зас... Мылил єм ся. Василь зобрал пряшівску богему, серед якой час злетіл - як бы з бича стрілил... На станцию, хоц добрі знам дорогу, одпровадил мя враз з Федором Віцо (наступна душа, о котрій не даст ся бесідувати без четвертого выміру). І кєд ся мі видыло, же уж ім дам спокій зо своім товариством... через меґафон заповіли опізніня скоробіжного "вляка" о цілу годину. Просил єм - жебы сой уж ішли до фраса. Але ани до фраса не пішли. Простояли мы на пероні, в квітньовым холоді (а і вітер торгал, хоц не метали мы на него своіх слів) тоту годину... То лем година з жытя. Але преці не даст ся стратити з памяти...

Памятам, вертали мы з Ґожова з ансамбльом, котрий там выступувал. Єдна нам такой дорога. До Гір. В Кракові ся треба было розлучыти, бо іх автобус брал курс на Лысу Поляну. Вшыткы пішли іщы дакус по місті, то обізрити, то дашто покупчыти. Лем Василь - Брат, остал. Сіли мы в тихым місци (мал єм час), нич тамты не вернут. А кєд уж треба было іти, сягнул до кышінкы і повіл: — Воз, то про Ульцю, про діти. — Василь, жыєш в великым сьвіті — повіл єм — Тобі без пінязя не даст ся быти. — Воз, то про ДІТИ! — Підкріслил слово — і по лици потекла Му груба сылза. Знал єм - же не можу не взяти...

Тримам в руці проспект - заповід театральной ґры - леґенды для діти *Стріберный потічок* (на якым мі написал: *Братови Петрови од брата Василя*) і так

Василь ТУРОК

ТЕАТЕР АЛЄКСАНДРА ДУХНОВИЧА в Пряшові

сой думам, міркую - одкале ся то взяло, же такой в єдных часох пришол нам до думкы наш князь Лаборец...

Ой, Свіржаво, ой Свіржаво,
Лаборцьова водо,
вертат ся мі час далекій
при бесіді з тобом.
Час далекій ся мі вертат,
хоц ты, водо, течеш,
есе лем долов, все до устя -
як жытя чловече.

- сьпівал мій Борислав во *Сні Білого Хорвата*. Зас Василь, не знаючы нич о моім *Сні* писал:

О, Всемогучий на небесіх, а і ты, матір наша Земльо. Дайте знак, призвольте, жебы князь Лаборец і княгыня Ондава од днес текли жытьом аж до Чорного Моря, а пак дале, по вшыткых океанах і там, в далекым світі розповіли о тым, які щесливы і добры люде жыют в Карпатах

...і:

Лет голубе, родный брате,
Вітор тя понесе,
маш, голубе, серце злате,
што кривду не знесе!

Маш, Голубе, серце злате, што і кривду знесе! Але на 60-ку не жычу Ти, Брате, "соткы". Добрі знам, же Ты тото знаш, што і найзлатійше серце з ТЫМ світом так долго не вытримат... Але тримай, держ жытя, докы благословит ТВІЙ Бог. Тримай! І нелем зато, жебы-м мал ґу кому прити до Пряшова, а передовшыткым зато, што треба нам Тебе — як Людины, як Творця, і як Символу.

Петро Мурянка

АННА ПЛІШКОВА

"Будте людми. Будте людми... руснацкыма"

Людскє жытя то богата і пестра книжка, сторінкы якой заполнят чловек сам - своїма діяньми. Єдны сут написаны легко і променіют на свого "чытателя" позитывном енергійом, з другых чловек приходит на тяжкы думкы, з якых ся переоріентовує лем барз тяжко. Такє є і саме людскє жытя, котре, як і книжку, можеме розділити на окремы уступы, так і його на етапы, котры сут выполнюваны односинами чловека ґу вшыткым і каждому, з кым за конкретний час пришол до контакту. Они - тоты односины - сут тым формотворчым фактором, якій до значной міры формує характер чловека. Зато в жытю каждого грают вызначну ролю і характеризувавшы чловека, часто в підсвідомости сягаме якраз по них, жебы ліпше зрозуміти людску ідентычніст, тото специфічне "я" даного чловека, його поведіня, реакциі, думаня, характер... Просто вшыткы атрибуты, які ся проявляют в видженій особовости і на основі якых не можеме собі даного чловека сплести з дакым інчым.

Особовіст, яку в нашым народным жытю стопроцентово не можеме собі сплести з никым інчым, є Василь ТУРОК. Очывидні, діє ся так зато нелем завдякы його фізіономії, поставі, выглядови, але в першым ряді специфіці його особовости. Є то явиско в днешнім народным жытю, якє з великом силом загырміло на початку девятдесятых років, жебы представило людям, Русинам, свій погляд на них, на іх минуліст, сучасніст і головні будучніст. Завдякы своім орторскым здібностям, на свою страну і за свойом правдом повело ся му повести немало Русинів, які до того часу лем через гмлу виділи свої народны перспективы. А він іх накріслил такыма, якыма бы в нормальных суспільностях мали быти - ясныма, без похыбности, без додатків, без шпекуляций... і з парома людми вырішыл іх выполнювати, реалізувати. Плоды його десятилітньой роботы - то сут безспірны досягніня в народным жытю Русинів на Словациі. Є то Русиньска Оброда зо свойом діяльністю, є то кодифікация русиньского літературного языка в Словациі, є то русиньскій театр, сут то *Народны Новинкы*, *Русин* і вшелиякого характеру література, головні шкільна, сут то першы клясы зо вчыньом русиньского языка, є то Одділіня Русиньского Языка і Культуры Інституту Народных Студий Пряшівского Університету, є то Світова Рада Русинів, сут то світовы конґресы Русинів, є то Мезон де Пеі зо своїма діяньми, є то Рада Влады СР в/д Народности, сут то множества і множества акций, стріч, єднань, полемік, конференций, од якых мено Василя Турока днес уж одняти не мож. І хоц в сучасности уж не стоіт на челі русиньскої орґанізациі, был на єй челі в тых найтяжшых часах, Русиньска Оброда долго іщы буде лучена з його меном, бо выразнійша од нього особовіст в десятилітній історії русиньского народного руху на Словациі іщы ся не сформувала. Правда, тепер многы можут зачати полемізувати, же "мы інакше думаме, бо сме виділи і чули...", є то право каждого до власного погляду, але позераючы на діло з принципіального аспекту, на наш погляд, особовіст інчого характеру не была бы спосібна розвинути народне жытя з таком силом і до такой шырины, як то было в припадку русиньского руху на Словациі. Конец-кінцьом, лем єден етап, найтяжший в жытю Русиньскої Оброды, коли то по першым одході Василя Турока на єй челі ся вычыряли троіх ведучых, дуже бесідує.

Василь Турок 8 січня святкує свій вызначний ювілей - 60 років од свого нарофжыня. Є то час, коли ся звычайні рекапітулює прожыте, коли уж чловек реальні годен бы оцінити

свої жытьовы досягніня, етапы жыття і жытьовы односины, які го сформувалі до нынішньой подобы. Нашого ювілята попросили сме, жебы тото зробил сам. І взял на себе тоту ролю і представил нам через ню погляд на себе і на свєє жытя дакус інакше.

Жытьовы етапы

"Є конец століття і тисячоліття, а я з того XX століття оджыл 60 років. Был то час, котрий, думам собі, никому не причынил ся ани ґу здравю, ани ґу богатству, ани ґу ничому. Окреме нам, што жыєме в середині Европы, яком ся в XX ст. перевалили дві світовы войны. Я ся народил в 1940 році, значыт рівно до войны, яка в моім рідним селі кульмінувала в 1944 році. Перед приходом фронту были сме евакууваны до Рудавкы (село в Польщы), одкы сме ся вертали до спаленой Габуры. Тото самособов позначыло психіку каждого з нас. Ведь мы дарґе до 1954 рока не мали нормального жытя. Наперед по войні ся будувало, потім в 1948 році пришол соціялізм, за ним колективізация... А все был лем якысий непокій. Был то жытьовий етап, в якым як дітина ден по ден прожывал єм стресы.

В 1954 році єм поступил до Освітовой Школы в Братиславі а по матурі в 1958 році на прияли на Університет Коменьского. Зголосил єм ся на студиї істориї штукы Філософічного Факультету, де ся тогды голосило барз дуже студентів. Підчас егзамінів пришли за мном з катедры рускоґо языка Василь Латта і іщы єден професор і аґітували ня на студиї рускоґо языка. Ани не знам чом, дал єм ся пересвідчыти і зачал єм студиювати рускій язык в комбінациї зо словацкым. А не было то зле, бо зачал єм ся контактувати з вызначныма, мудрыма і інтересныма людми... (...) А самособов Василь Латта, якій вчыл ня синтаксису лексикольоґії, але нас і записал до кружка на польскій і украіньскій язык, о якым єм до тогды ани не хырувал. Днес можу повісти, же єм рад, же ся то так стало, бо тота комбінация дала мі шырокій горызонт і добры професіональны основы.

По році войсковой служыбы в Мартині, де єм такой знаня з факультету міг хоснувати в приготовліню вояків, в 1964 році перенюс єм ся до Пряшова на бывшу СВШ, пізнійше ґімназию з украіньскым языком навчаня, де єм одовчыл 21 рік а паралельні 12 років вчыл єм словацкоґо языка в Православным Богословскым Факультеті. (...)

В 1984 році в украіньскым театрі звільнило ся місце драматурґа. В тім часі мал єм уж за собов розсяґлу публикацийну роботу, писал єм головні літературны критикы на книжкы і театральны критикы, хоц під вшелеякыма псевдонімами, бо публикувати єм під власным меном не міг (за 1968 рік - прип. Редакциї "Б"). І так то по другыраз єм ся зачал інтересувати тым місцьом, по першыраз то было в 1970 р., але зо знаных причын, іщы тогды барз свіжых, ня там не взяли. В 1984 році, кєд "напятя подало", крайовий комітет партиї з двох кандидатів на тото місце (другым был Ю.Бача) позволил директорови Я.Сисакови приняти мене з тым, же "радше най буде зашытий даде в театрі, як має псути діти в школі". Видно, же тоты панове не знали о чым є драматурґія, але пізнійше зо штук, які сме приготовлювали ци з Благом Угларом або Мілошом Караском, ся то дізнали.

Од тогды перешло 15 років. І здаст ся мі, же все єм в войні. Од початку свого жытя. Тепер доходжу помалы до XXI століття і не знам, ци єм од той войны даколи мал павзу, або ци она не перманентна. Не знам, як мам назвати тото століття, але наісто не є барз привабливе, шумне. Є то тяжкє століття."

Жытьовы односины

"Бог знає, ци є то вшытко фаталізм, або нагода, як ся то в жытю переплітат, але на жыття чловека має вырішальний вплыв оточыня, в якым жыє і односины, до якых в ним вступлят. (...)

На мене мала природа великій вплыв. до 14 років єм ходил з коровами на поле, де чловек є зданий на себе і природу, на себе і тоту корову, котру там пасе, на себе і другы діти наоколо (..) Дакому ся видит, же пасти коровы то є штоси пейоратівне. Але з нас тот момент выплекал быстрых люди, якых жытьовы ситуациї примушували шыківно ся однаходити дост часто, а може і каждий ден і кажду минуту.

(...) Hurґa не забуду о пригоді з Польщы, стала ся на Василя, 14 січня. Было то в хыжы, де сме были евакууваны, полній люди. Входит рускій вояк меном Василь і кричыт: "Кто здесь Васька?" Та з хлопів не был ани єден. А мій няньо, бо собі думали, же дашто ся выпьє, вказал на мене і припомянул мі, же кєд ся ня буде зьвідував кым хочу быти, та мам одповідати "льотчиком Сталіна", бо тото ся воякови наісто полюбит. Тогды вояк вытяг палінку, консервовы погар і налял три. А пак ґварит: "Я Васька - ето для мєня, ты Васька - ето для тєбя, мой конь Васька - ето для нєго." І зачал тоаст підносити "за товарища Сталіна", выпил свое, потім моє, а наконец коньове. А хлопам не дал нич. Повтерал і пішол. Рано го нашли забитого і його коня. Тот момент для мене был незрозумілий - вчера нас чловек "забавлял", а днес є мертвий. Притім уж кус єм розуміл тото, бо мама была тяжко ранена, і знал єм, же сут небезпечны діла. Але жебы чловек умер...

Другій незабытний контакт был з Німцьом, кєд Габура во фронті ґорила а пожар захопил і нашу хыжу. Тогды мама

побігла выпустити зо стайні худобу, жебы ей захранити, а серед двора ей тяжко ранила куля. Молодий Німец был іщы недостудиюваний дохтор і захранил мамі жытя. Та што было інтересне, і про мене зас незрозуміле, то была спілучаст в захрані маминого жытя наступного вояка - Руса, оба ся взаімні дополнювали без ознакы якогонебуд неприятельства. Моя мама барз споминала о тім моменті, коли Німец радил Русови, жебы ей взял до Санока до лазарету, і при тім плакал як дощ. Дома нас было осмеро діти, а наймолодша сестра Олена ма-ла сім місяці.

То были мої першы контакты з реальным світом і днес ся вынуряют деси спід свідомости. Та потім приходят дальшы, котры ся мі запамятали детальнійше і мож повісти же уж формували мою оріентацию. Была то учителька Міцовчінова в Габурі. (...) Завдякы тій учительці і ей першому книжному дарункови зачало ся во мі формувати одношыня гу книжці, якє єм в дальшых роках уж цільово поглублював.(...)

Дальшы односины, важны в моім жытю, формували ся в часі выжшых студий. В Братиславі єм стрічал цілу плеяду інтересных люди, спомедже якых горджу ся окреме односинами з доцентом Васильом Латтом (1921-1965 - сьвітового формату лінґвіста, автор ряду праць о языку Русинів Пряшівщыны - Ред. "Б"), *"нашлідкы" якых може ся проявили аж в тых 90-ых роках. З інчых особовости то были Александер Матушка, літературний теоретик і критик, Владимір Мінач, літерат, Зора Єсеньска, перекладателька, Людо Ондрейов, прозаік, поховал єм Івана Краска, на погребі якого нюс єм вінец. Не бесідуючы уж о спілкясниках, якы в сучасности находят ся в апогеї свойой творчости... з котрыма єм цілком звязаний якбы пуповином... цілий ряд сло-вацкых акторів, з якыма реґулярно ся контактуєме.*

Та споминаючы о жытьовых односинах, самособов не мож забыти о тых, якы ся формували початком 90-ых років, а то на базі народного жытя. (...) Чловек глядат одповіди на дакотры проблемы. Не про дакого, але сам про себе. Як я, так і мої діти тых одповіди сме глядали сами. І нашли сме іх. І нашли іх про себе і інчы люде, якы ся спонтанічні приголосили гу русиньству. І приголосят ся гу свому дальшы і дальшы, якы поступово зачнут глядати свого коріня.

Я сам нигда не вірил тому, же украінізм є нам власний. Хоц єм вчыл в украіньскій школі і можу повісти, же по украіньскы бесідую добрі на 80%, признам ся, же тот украінізм все фальшыво звучал од директора Ватащіна і од колеґів, котры ани того языка не знали, лем ся так ламали. Штоси мя одлыхало. Але головний момент настал, як єм пришол до театру і ввиділ реакцию на ґры в украіньскым языку по нашых селах. Усвідомил єм собі, же з тым ся мусит штоси зробити. І такой в 1985 році сме перешли на русиньскій язык. І днес маме полны салі люди і іх спонтанічны реакциі, самособов позитивны.

Заміст закінчыня

(...) В своім жытю єм робил і роблю так, як знам, а кєд ся деси запише тото, што єм зробил, та най ся запише, а кєд ні, та ні. Думам собі, же в моім жытю, ай однісні мойой народной оріентациі, вшытко стало ся так, як ся стати мало.(...)

Думам, же на свій осуд не можу співати оды, але ани ся мальтретувати. Пережыл єм жытя, якє ся даст схарактеризувати обчуханым сльоґаном - "перемінливо хмарне". Што такє жытя? Іщы не зна чловек, ци мал 18 років, а нараз ма уж 60! Йой... Але єм стрітил єдного Габурчана, старого, він походил по Аргентыні і повідал мі: "Кєбы єм мал акву (воду), я нигда ся ту не вернул. Добры люде в Габурі жыли і жыют". А я ся прошу: Та кілко років мате? А він: "Йой, та уж 80." А я му: та кєбы іщы хоц лем 10-20 років. А він гварит: "Кєбы і 500 было, та мало буде... Жытя є короткє на то, жебы сте в ним стигли зробити вшытко, што собі заплянуєте. Зато одказую вшыткым людьом, жебы го жыли так, абы своім жытьом не знеприємнювали жытя другым.

Русины, робте медже собом вшытко тото, што вас чынит людми, варуйте ся вшыткого того, што вас чынит звірями. Будте людми, будте людми, будте людми... руснацкыма."

На закінчыня V Сьвітового Конґресу Русинів... штоси зас "твориме". Фото: А.Копча

Отвераючы Лемківскій Календар на 1999 рік, зараз за вступным словом од імене головного Зараду СЛ і редакції, помістили мы слово Нестора Репелы ("Лем, або - як біда гварит - жыт так, як я вчу, а не так, як я жыю"), яке в задумі Автора было вступом до його споминів о першых роках переселенчого жытя на Україні. Слово тото - чудова апологія нашой рідной бесіды - мало знамена окремого твору. Так мы го і потрактували. Днес же, сігаючы до самых споминів, береме і з него жменьку. Без котрой - як виділ сам Автор - не даст ся ввойти до той болячой минулости.

Очывидні оціні чытаючого лишаме пізриня Автора на причыны переселіня Лемків в 1945 році. Тілко лем надмініме, же хоц правду тоту, што Лемкы генеральні выжджали "до Росиї" а не "на Україну", не даст ся скрыти, еднак Автор - на примірь власного села, де сьвідомо акуратні "на Україну" выжджали найбогатшы единиці (а то атут для бідній шых не хоц-який) - мал право так видіти тоты причыны. Мал тіж право судити, може і слушні, же так было нелем на його подвірци.

НЕСТОР РЕПЕЛА

Голодны рокы

Жытя дає ся лем єден раз і його нихто не годен си продолжыти ани закупити, бо оно ма выділений свій час і то пунктуальний. Но але скоротити си го каждий може, хто си лем желат того ріжныма путямы хтіня, свого веліня, та лем не з мудрости, доброты, а лем зо глупоты, зла, і то лем тот, хто не боіт ся Бога. Ясніст і доброту дня затуманюют тучы-хмары, а ясніст і доброту жытя - злы мысли і вчынкы чловека. Таком тучом-хмаром нависла над галицком Лемковином і єй народом - Лемками, з помочом такой же і іх самых, переселеньска евакуація. Тото зло привело до скорочыня жытя Лемковины, а в тым до осирочыня і стороны і Лемка, што примушеный ся мал лишыти тот свій рідний край, і то зо свойого лем такой хтіня.

Не будеме обясняти си сами того, бо то ся не нам оно, а лем історичному слову велит тото робити. Она, істория, сама дає выводы і ціну належну з нашых учынків жытя. Но а жытя ріжныма путями веде чловека і на каждым з тых пути як ся тра поводити го ним і обмышлювати свій крок. Лем же не каждий чловек си тото обясніня осьвідомлює і през то жыє надійом по веліню свого хтіня; а тото хтіня-веліня ся мало колн го миліст обертат. Бо і кіт на пецу повіл: "Я жыю надійом" - коли позерал на кобасу, што вісіла на трагарі коло пеца; і мило си велял огоньом та мурликал весело. Вшытко має єден конец, а кобаса - два, і през тот другій конец по більший части битым ся ма, бо не зна ся того, што біда гварит: "Жыт так як я вчу, а не так - як я жыю".

І тото незнаня та тыж і надія на штоси ліпше, принаймі як котови на кобасу, мало ся і Лемкам го тот повоєнний час. А вшытко оно вытрісло зо встановліньом границі Радяньского Союза з Польщом, яка ся мала на ріці Сян і моц жалобы мало ся з того приводу од Українців - Перемышляків і Холмщанів, же іх розчленували, одорвали од України. Намагали ся они жебы границю пренести поза Перемышль, Ярослав і Холмщыну, там де ся мала за часів Галицкой Руси, же тоты землі з покон віків мали ся рускыма, та же навет до часу Галицкой Руси Перемышль мал ся столицьом князя Володаря а сын його Володимирко заснував місто, яке іменував Галич і до него перенюс з Перемышля свою столицю, што і такым способом выникло Галицке Княжество, а од того часу зачали называти тот край Галичыном. А за часів князюваня Данила Галицкого то і Холм мал ся столицьом, бо Данило перенюс єй з Галича го Холм.

І - на тобі тераз! Оддати тото Полякам! Та най же то было за Німци, як Польщу завоювали го 1939 році! А тераз війна покотила ся з Польщы го Німеччыну, Сталін освободил тот край і - маш го ту! Жебы не скривдити пана Ґомулку, то оддає тоту сторону Польщы і границю оставят на тым самым місци, де ся мала за Гітлера - по Сяні і Бугу. І з того то приводу і пішла ворожнеча Українців і з Рускыма і з Поляками. І Поляків тото заділо до жывого, і жебы ім інчы не мішали жыти, уҳвалили си зо Сталіном зробити преселіня Українців з польской стороны на Україну, а Поляків з України до Польщы. і такым то способом і загоріло ся тото преселіня, з почату Українців, а там і Русинів - Лемків.

На Лемковині мало ся дакус і перероджених го Лемків-Українців і они, о тоты то перероджені летіли на ґальоп записувати ся на преселіня го Україну. Марили про Україну з мыслыом і надійом, як тот кіт на пецу о кобасі. Же на Україні будут жыти манном з неба, без старынку і клопоту, поту і мозоля. А оно то не так, бо без поту і мозоля, і розсудливого розума ничого доброго ся не добье. На вшытко тра мати і розум, і знаня поведіня, і повагу, а попри тым си вшыткым - чыстий і чесний язык, бо го жытю моц што залежыт і од языка. Ма ся так, же языком си збогачуєш жытя, а бываг і так, же шкодиш си жытю.

Жебы мало ся терплячіст языка і поведіня, то шкоды николи го ничым не было бы. А про тот язык і поведіня єдносток Лемків пострадала ціла галицка Лемковина.

І зас тото саме, же лем про них, про тых Лемків-Українців і зробила ся тота біда, што смертельно ранила серце Лемковины, зробила єй безпорадном, а єй дітя - Лемків осиротила, розвіяла гет по цілым сьвіті - де і опамятали ся вшыткы, і тоты што винны і тоты што невинны, же не то зробили, што треба, же жытя лем го своїй рідности ма ся радісным і веселым, а надія то втовды потішна, як видит ся єй не так - жебы лем початок, але і конец, не так, як тот кіт што жыє надійом на кобасу, што не йому она вісит, там, на траґарі.

Гнес з той надії неєдному Лемкови гіркій спомин ся ма о своїм прошлым, повоєнным преселенскым жытю, а в тым і я гіркым словом повім - же го жытю я моц ся натерпіл, познал пекельны фізичны болі, зазнал моральных страдань, мучыл ся докорами власной совісти. Но але тото, што-м прежыл го повоєнний преселенскій на Україні час, тото як зловісний голод гвалил ся до нашой хыжы, як благально на мя смотрили очы мого маленького сына, а рученята протігали ся абы то ім дати дашто до них, не ласощів, цукерків ци цясточок, а хоцбы даякого там сухаре, окрайчыка хліба, - того то не годен я си і по гнес-ден претерпіти і забыти.

О, гвиджат ся мі оно і в ден і в ночы, бо добре спірше ся забыват, як зле. Та бо было же то, было, на хлібі люде з голоду мерли, был хліб, але не для нас. Штучний голод ся мал, было то сфабрыкуване наумысні, лем зато, жебы то тых люди, якых війна не дожерла - штучным голодом выморити, вынищыти. І то головным чыном ся то на Україні, Бесарабії, Молдові мало, но кусцьок і Росиї захопило, а решта то рядяньского люду си сытно хліб іла. Мал єс - то для них. Іщы пыхато ся тот нерускій нарід смотрил на тых бідолах, што ся го своїм рідным краю з голоду копырдали, в тым числі і мы Лемкы.

Ой было же, было вшытко тото, было, го тоты то гіркы повоєнны рокы! Неєден то так гнес повіст, як сьвітови, так і своїм дітям: — Вы того не памятате, бо єдны сте ся в тот час маленькыма мали, а другых і на сьвіті іщы не было, але старшы, мы з матірю о тым не забыли, та бо такє не годне же ся забыти, та бо чого бы ся не спімло - вшытко гіркє, гіркє прошле.

Робило ся ден і ніч, та і што-с за то мал? Такой вцалі нич. А робити тра было, о та іщы і як! О домашнім і не мыслий, і не гадай навет о ним никому, бо державне - перше; а оплачало ся то, як раз на рік была оплата, і грішми і хлібом. Та яка оплата? Оплакана тота оплата, нещесна копійка за тот гіркій трудоден. Трудил єс ся на тот трудоден го сім потів і дістал єс в кінци рока за тот гіркій і солений піт тых пару відер зерна і даяку там десятку грішми.

А было і так, же і ничого не доставали, а декотры іщы, што за рік дашто си выписували з державной коморы, то ся іщы го боргу зоставали. А жыти то тра было, та і хтіло же ся жыти! Та преці війна ся скінчыла і мала бы ся радіст мати, а оно - маш! Хліб ся, хвала Богу зародил, а голод настал. І такє то оно было, ой, такє. І мож, доправды, не кривити душом, а отверто о тым повідати, бо то был, бо то ся мал чыстий факт. І з тым ся нигде не сховаш, не спрячеш го, бо він - як і шыло в мішку - і был, і єст, і буде го памяти тых, што го прежыли.

(продолжыня наступит)

ЯКУБ ЛЬОРЕНЦ-ЗАЛЕСКІ

На місцях жалю

(вымхы)

Кажда пяд землі, котра мя носит,
кличе мя ґ собі, горячо просит:
Остан ту зо мном!

Позерам з горы на даль - долину,
де з темных лісів голосы плынут:
Плач днес ту з нами!

Міцно порушыт утробу мою:
Виджу там в кырви, ражений бойом
младенец лежыт.

Вечер приходит, сонце ся пряче,
пак во проміню - писмі горячым
кырваво кричыт:

"Младенче сербскій, насербай моци
з мого проміня. Вырвий ся ночы,
котра тя імат!

Ставай для краю, де сербство гыне,
двигай го міцно, най ся не мине
в бою з недольом.

Імай ся пера - то наша зброя!
Вдяка ти скрани за то пристроіт
вінцьом даколи."

Серед темных лісів

При Спреві во кырви
лежыт Франк забитий.
Сме його тіло счвертували,
сме його кости розметали
по полях, толоках.
Така му дяка.

При Спреві во кырви
лежыт краль забитий.
Сме йому постіль выгребали,
сме йому камін на гріб дали,
чорну скалу, мармур.
Така му дяка.

зо серболужыцкого перевыов
Петро Мурынка

Якуб Льоренц-Залескі (родж. 1874) – клясык серболужыцкой літературы, редактор выдавця, діяч, перешлідуваний через фашызм, вмерат 19 лютого 1939 р.
Видит ся мі же верш "Серед темных лісів" навязує до битвы Сербів з Франками з 806 рока, в котрий поляг король Мыдух.

ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ

Будишын - серце Серболужычан

На запрошыня Домовины - Звязку Лужыцкых Сербів мал єм, як редактор "Бесіды", можливіст 21-22 жолтня 1999 р. перебывати в Будишыні, де Домовина враз з Федералістычном Унійом Европейскых Народных Меншын (FUEN) орґанізувала семінар п.н. *Славяньскы народны меншыны і іх медиі*. Семінар проходил властиві в днях 22-23 (пятниця - субота), але же на суботу - неділю треба мі уж было быти в Лугах і Ґожові, выбрал єм ся до Будишына дакус скорше. Жебы побыти, жебы дашто видіти. Інча справа - же з мойой далекой Крениці не так легко найти сой получыня. І жебы быти на час, треба быти пред часом.

Сонце уж гарді стояло над земличком, і видно было вшытко, і гарді. І коли єм переіхал границю, дало ся видіти, хоц бы і без сентименту, тот чудовий, інчий край. З порядочком, з зораныма рівніцько нивами. А же сентимент єднак был, адже то малого, як мойого, народу край, призерал єм ся му з дыргаючыма зрінками. Ввиджало ся мі - як тисяч з гором років тому іде тади желізна армія Франків, пак освідомлена уж німецка армія віками крачат по тій земли і заводит... порядок. Рівніцько оре поле і душу, прекрават серце на половину...

Змінят ся час (може і зато же проблем уж, як і в нас, не істніє). Ідучы од стациі, зьвідую ся, присыпаных сывином, дідуся і бабусю - де Сербскій Дім. Вказуют гречні, здало бы ся - нестрічано гречні. Та, зрештом - ци тяжко трафити? Величезний Дім. Позерам на него - я, котрого "редакция" містит ся на 5 квадратовых метрах - і думам: Чом такій великій? Што в ним робити? З вітром ся діганяти?. Входжу. До фраса! Не вітрове чути жыття, а чловече. От ту і газда - погідний як літушнє сонце Юрий Лущанскій - витат мя щыро. І такой передає в рукы адміністарциі - жебы полагодила формальности.

Пак хочу сой полагодити справы, за якыма - поза конференцийом - єм ту приіхал, бо з програму знам же потім не буде на то часу. То головні набытя серболужыцкой красной літературы, і нелем зато же славяньскы літературы, перекладаня іх на наш язык, то од давна мій "коник". Тота є літературом малого, як наш, народу, але як ся потвердит (бо мам уж деяку орьєнтацию в тым ділі) - на числен-

ности народу кінчат ся порівнаня. Самой літературы Серболужычанам можеме лем з зотхніньом позавидувати.

А представлят мі ю Бенедікт Дирліх, головний редактор "Сербскых Новин", на перший позір сухій формаліста, здавало бы ся - же аж іґнорант. Не барз інтересує го наша антольоґія діточой літературы, яку му пропоную як скромну выміну. Здає ся же ани на гречности специяльні му не залежыт. Аж перед моім выіздом выявит ся же были то лем позоры, же то просто характер чловека, чловека запрацуваного, котрого жычливости не даст ся одраз похопити, хоц она в ним і єст. Але тот перший контакт, хоц потім буду стрічал лем самых погідных, зо серцьом на отвореній долони Серболужычан, дост скуточні на цілу конференцию (котру вьюл буде в велькій части п.Бенедикт) забльокує мої крыла на якых єм до них гнал... Може і зато не тягне мя до писаня о самій конференциі, хоц она ту нибы найважнійша. Нибы, бо нас, Лемків, більше акуратні може інтересувати саме жытя-бытя здомінуваных уж на більшости свойой давной териториі через Німців, але дале борючых ся о своє істнуваня Серболужычан.

На міцных ногах

стоят Серболужычане в Будишыні. Хоц зо статистичной страны то уж в 95% німецкє місто. Але серболужыцкого ту дуже більше, нич вказувала бы гола статистика. Назвы улиц, важнійшых інституций – двомовны. По серболужыцкы меньшыма буквами, але сут.

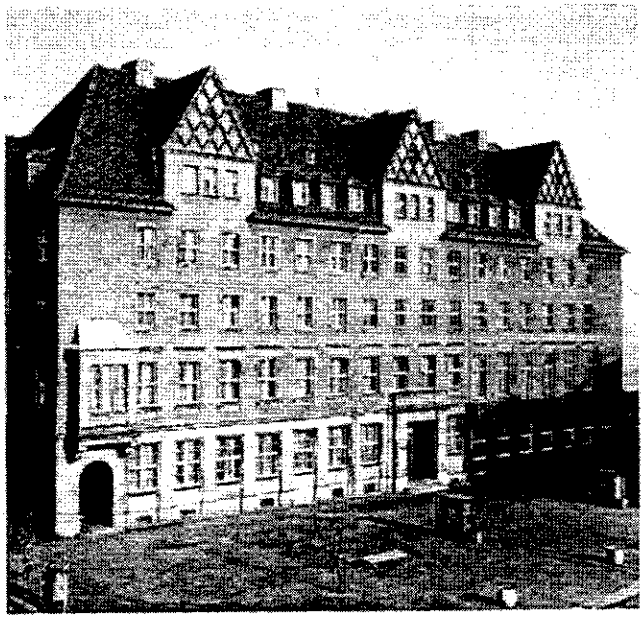

Сербскій Дім в Будишыні.

Всяди. Сут. Дахто бы повіл - нич не значучий опізненій німецкій жест. Ні, то далеко не до кінця так. О величезным Сербскым Домі, до котрого іщы конкретнійше вернеме, уж єм спомнул. Але о осібным будинку редакциі штоденного вечерника "Сербскы Новины" і інчых выдавництв при ул. Сукельнскій 27 єм не рюк. А є о чым речы. Професийніст функционуваня може (нам) завернути голову. Дайме на то - рано конференция (же выпереджу) в сали, а пополудни уж в выдрукуваній ґазеті. І професийніст не може перекладати ся на саму техніку, бо то в днешнім сьвіті не чудне, але - Люде, іх зорґанізуваня, іх в каждым вымірі потенциял народной меншыны. Тілко іх (+ -) як нашых Лемків в Польщы (бо в сьвіті нас дуже більше). Але... Ци то справа народных здібности? Не думам.

Ідме дале. По моій дорозі. А на ній очывидні - готель, закватеруваня. Ту тіж мя витат славяньска бесіда. Бо "DOMECK" - свій, сербскій. Ідучы за думком о серци на долони - витат мя нелем бесіда. Та не мам барз коли сісти, розгостити ся. Понаглям ся до Сербского Музею, де уж, поза годинами для звиджуваня, умовил мя п.Бенедикт (Дякую!) з директором.

Сербскій Музей - в барз гоноровым місци, в обрубі самого будишыньского граду - замку. А там... зас ся крутит в голові! Од реконструкциі вчасносередньовічных поселень, через історию культуры: писменности, малярства, етноґрафію в найдрібнійшых дрібничках (аж і з товаришучом народном музыком, записаном на фонію перед парудесятьома роками) - по сучасніст. Не годен вшыткого описати... Затримайме ся лем на хвильку перед факсимілійом перекладу Нового Завіта М.Якубіцы на серболужыцкій язык з рока... 1548. Затримайме ся перед образом *Holdowanje serbskim wotcincam (папріотам)* - даром словеньского маляря А.Трстеньяка з 1928 рока. В центральній части триптиху - корифеі серболужыцкого народу, з боку ідут ім оддати чест діти того же народу, позбераны во святочний одяг, з процесийом!.. Так ся шанує тых, котры не дали вмерти народови! Так ся ту шанувало іх все. Што зауважыл і вірні оддал маляр.

Вечерю маме в ресторані в Сербскым Домі. Вхід до ней єднак окремий. Може ту вступити каждий, Серб, Німец, Єврей ци Русин. І вступлят. Зато може - для спокою - друга наша вечерня стріча має місце в наступній рестеврациі *na wopyce pola Serbow* - "Wjelbik". На Старым Місті, в стильовій каменици. Ту, в заложыню орґанізаторів, треба ся нам ближе познати. Сідиме попри собі –

А. Трстеняк. *Поклін сербскым патріотам.* 1928, Сербскій Музей в Будишыні.

Словакы з Чех і Угрів, Словенці з Австрії, Полякы з Тєшиньскего Шлеска, Хорваты з Югославії і Австрії (але не зато лем двоякы)... При Хорватах не можут не прити на мысель Сербы балканьскы. Але нєє іх ту, якбы не мешкали поза границями свойой держави, як бы нигде не были меншыном, котру могли бы репрезентувати. Выявлят ся же тожсаміст народового мена зо Сербами лужыцкыма не ма ту никакого значыня. А што має? Іщы докладні не "чую". Ввиджат ся мі лем, же найбільше спільного з місцевыма могли бы мати Русины (може не сами Лемкы, бо сами мы не партнеры, але - дайме на то Руснакы Войводіны з комплексовым народным зорганізуваньом, з масмедиями зо шкільництвом - од предшкільного, через основне, середнє, до выжшого - так). Лем тоты дві страны – бездержавны сосеред Славян. Решта то никака не меншына. То вітер, котрий шумит лем зато, бо є вітром... Нєє на сьвіті тіж чеськых меншын, але (зачынам штораз ліпше "чути") хыбаль не в паралелі з православныма Сербами... Діждий, Петре! О, сіли при тобі спізнены, задыханы... Росияне. Наступны меншыновы біднятка - з Естонії і Латвії. До чого ім небожатам прийшло!.. А мы плачеме... але і зачынаме, завдякы такым конференциям, штораз ліпше "чути".

Так, уж єм на конференции (адже не буду Вам описувал што ся мі в ночы снило). Отворил ю Ведучий Домовины Якуб Бранкачк, з выступуючых одраз припал мі до подобы австрийскій Словенец, президент European Ethnic Broadcasting Association - Мірко Богатай, такым бодай оріґінальным стерджыньом:

Телевізня то мак-доналізация

- *смотриме і смотриме, видиме вшыткo, лем не видиме свого.* Підкріслял потребу шырокого вводжыня до меншостьового жытя новых форм електронічных медиів. *Треба* - гварил - *дати роботу молодым. Они не мают обтяжыня минулости. Окрем того лекше годни ся пристосувати до технікы, яка жене вперед.* Якже то актуальне і в нас! Уж поминаючы електронічны медиі... Молододіст, молодіст, молодосте - якже нам тя треба!.. Та остану іщы на хвильку при М.Богатаю, з кым мы чомси припали сой до подобы, бесідували на "чайных" перервах і котрий обрадувал мя, піднюс на духу стверджыньом: *Розумію тебе дуже ліпше, коли бесідуєш по лемківскы, нич коли "мувиш по польску".* Но та хоц раз! **Лемківска бесіда придала ся в сьвіті барже нич язык сорокмилионового народу!** І не было в стверджыню Словенця куртуазиї. Раз лем іщы потвердило ся же русиньскій язык - посередині вшыткых славяньскых языків, в Карпатах, о котры отерла ся коли-тоды більшіст Славян, з котрых выходили, ци переходили через ні - може быти жывым, натуральным славяньскым есперанто.

Беля Тонковіч, - віцепрезидент FUEN, президент Демократичного Звязку Хорватів Войводіны повіл: *На политычній сцені Европы*

домінують в тым десятилітю наслідкы розпаду старого поділу континенту. Замість східнього і західнього блъоку маме днес етаблеруваны (утверджены) демократиі і так званы транзистовы краі. Ведучы краі етаблерувaных демократий суть стабільны і богаты. Транзистовы краі економічні і социальні слабы. І зато треба корыстати зо Заходу. Не даст ся скрыти - же щувні правды в тым є. Але не даст ся скрыти і того же FUEN - котру, то організацию, єй осягніня, бодай з рациі заниманого в ній становиска так хвалил Б. Тонковіч - є організацийом, котрой домінантом є Захід а не славянство. Зато тіж в більшости своє особисте переконаня о ній выражал єм молчаньом.

Перед выходом на полуденок участникы поділили ся на дві пообідні секци - масмедий традицийных і ефірных, електронічных. З той тіж рациі єдна част мала одвидіти пополудни редакцию "Сербскых Новин", друга зас студию Сербского Розгласу. Я, зато же в редакциі мал єм уж щестя быти, хоц знам ся на формах радийового, телевізийного і інчого ім подібного переказу тілко што нич, голосил єм ся быти акуратні в тій секциі. Але виділ єм наступний прояв рівнаня Серболужычан гу велькому сьвіту - іх Радийо, занимаюче ціле

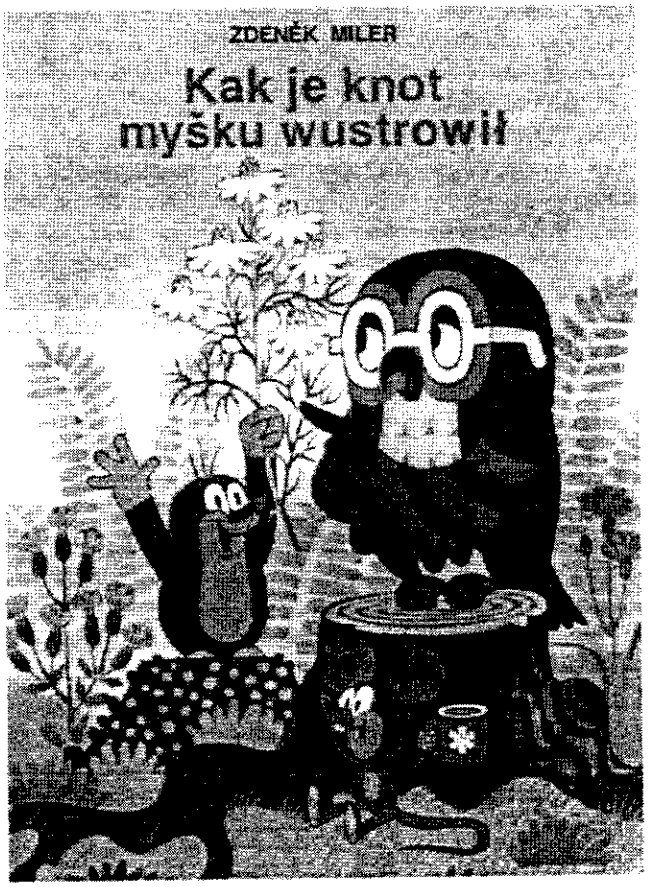

Книжка для діти, єдна з 30-ох выданых в році.

піддаша Сербского Дому. Хто хце сой выобразити велькіст того "піддаша", най пізрит на знимку. Технічну сторону не буду тумачыл, бо - як єм рюк - не знам ся на тым. Тілко лем речу, же радийовий програм гостит в серболужыцкых домах такой по три години. Каждого дня. Включні з недільом.

Богата Вежа

домінує над старым Будишыном. Од ней головні зачал нас опроваджати по Старым Місті незмірні богатой душы чловек. Бесідувал о тій столици племене Мільчан сперед тисяча років, о віковій і теперішній духовій столици свого народу, бесідувал з так великым сердцьом, заангажуваньом, з так великым патриотизмом, же слухало ся го як наньовых оповідань з дітиньства, при тріскаючым теплі з отвореного шпаргета. Слухало ся го, хоц осінній вітер чесал студіню по лицях, зрывал калап з головы... Богата Вежа - чомси асоциював єм сой тото з богатом душом, хоц назва нияк не од того походит. Вежа замыкала улицю при котрий мешкали найбогатшы міщане, што не мусит асоциювати ся з духовым богатством, але же оповідач пестил словами каждий капітель, каждий гзимс - інакше стати ся не годно было.

Богата улиця допроваджат нас до головного рынку, з радницьом (ратушом), одділіючом го од Рыбного Пляцу, на краі якого вісемсто уж років стоіт костел Св. Петра. Ґу ньому ся іщы вернеме, а тепер навертаме на полудне ґу другій вежы, збудованій в XIV столітю через ческого короля (не памятам якого), котрий володіл товды том земльом (традиції державности з том страном славяньства были ту стары, од Державы Само зо VII ст. через Великоморавску Державу в IX столітю). Пак ідеме попри градскых мурах, над Шпревом, коло костела Св.Михала, попри водяны вежы - ґу замкови. Ту в 1018 році Болеслав Польскій підписал з Німцями Будишыньскій мир, не знатя ци з радістю для Сербів. Адже з тыма самыма Німцями до спілкы толк іх сусідів Лютичів і Ободритів. Вертаме з другой страны ґу костелови Св. Петра, миняючы по дорозі палац єпископів, де резидувал колиси предок нашого чудового приятеля Юрия Лущанского. І ту уж кінчыт ся для мя прогулька. Они ідут іщы до "Вяльбека" на пиво. Я мушу іхати.

О годину уж єм в потягу. Через шыбу смотрю в ніч, на підсьвітлений Будишын, на ясніючу Богату Вежу, ясніючу і богату як серце Серболужычан.

Петро Трохановскій

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

Лемкы в польскым і европейскым меншыновым контексті

Завдякы 10-літній діяльности Стоваришыня Лемків можявні достеречы тырвале уж і такой неквестіонуване істніня лемківской етнічной меншости серед інчых польскых і европейскых меншыновых етносів. Коли о Бойках ци Гуцулах ани ся не бойкне ци гойкне, як колиси писал мій погарогейтскій оборонця (а великій жаль), то Лемкы уж од парох гардых років за стараньом Стоваришыня (а і при опорі і протестах не-Стоваришыня) істніют так в загальногромадскій свідомости, як і в урядовых реєстрах ци науковых клясифікациях, як єдна з етнічных меншын в Польщы. Радує тото каждого, кому близкє і незаступлене єст рідне етнічне мено. Адже і мі приємні было в остатнім часі брати участ в кількох інтересуючых стрічах і імпрезах. де бесідувало ся о важных для нас справах при нашій присутности.

Першом з них был III Меджинародний Телевізийний Фестіваль Фільмів і Етнічных Програмів "U siebie", Краків – Перемышль 6-9 жолтня 1999. Переглядови фільмів, в котрым серед тридцетьох трьох з ріжных части світа (не лем Европы) выбраных дорогом елімінації, были і два фільмы посвячены Лемкам, товариштыли концерты етнічной музыкы і конференция *Wielokulturowość w polityce medialnej*. В конференції брали участ науковці, журналісты і політикы, м.ін. Ramon Prieto-Suarez з Медіальной Секції Рады Европы, Alessandro Missir di Lusignano з Представництва Европейской Комісиі в Польщы, Wojciech Hausner - Заступця Ведучого Соймовой Комісиі д/с Народных Меншын. Бесідували они о стандардах медіальной політыкы в однесіню до етнічных меншын в Раді Европы в Европейскій Унії і о правных постановах той політыкы в Польщы. Згідні з офіцийныма постановами каждa етнічна меншына - в тым і Лемкы - має право до циклічного програму так в радию, як і в телевізиі. Отже треба нам лем здібных, одповідньо приготовленых языково журналістів і нич не стоіт на перешкоді, жебы сме мали свій власний етнічний програм.

В половині листопада 1999 рока враз з ведучым Стоваришыня Лемків, Андрийом Коп-чом стрітили мы ся з Войцехом Гауснером для представліня му головных проблемів Стоваришыня Лемків і Стоваришыня "Руска Бурса" в Ґорлицях. Отримали сме од него запевніня о помочы зо стороны Соймовой Комісиі до справ Народных Меншын в декотрых справах, в тым і в одданю нам будинку Рускоі Бурсы в Ґорлицях. Уж днес видно, же заступця ведучого Комісиі з даных нам обітниц хоче ся в якысий ступени вывязати.

11 грудня 1999 рока як представитель Стоваришыня Лемків брала єм участ в конференції *Jaka reprywatyzacja*, організуваній в Магістраті Міста Кракова през Polskie Towarzystwo Ziemiańskie. Репрезентанты Уряду, парляментарі, науковці, правникы, властителі забраных маєтків розсмотрювали етичны, культуровы, економічны, правны, політычны аспекты реприватизациі. Цінна была експертиза *Prawo własności a rządowy projekt ustawy reprywatyzacyjnej* приготовлена і роздана вшыткым участникам конференції през доктора прав Марка Тарковского з Любліна. В дискусиі поставлений остал тіж проблем лемківскых лісів і інчого забраного нам безправні маєтку.

24.01.2000р. Комітет Языкознавства Польскоі Академіі Наук в Варшаві запросил мя до участи в науковым посіджыню посвяченым *Сучасній ситуації меншыновых языків в Польщы*. Вступом до барз інтересуючой дискусиі были доповіди проф. Марії Бжезіны з Ягайлоньского Університету, др габ. Евы Вольніч-Павловскоі з Університету в Ольштыні і др-а Томаша Віхеркєвіча з Університету в Познаню. Язык лемківскій выступував в выповідях в групі інчых меншыновых автохтонічных языків. Нихто не квестионував його статусу ци прав. Хоц декотры выповіди старшых професорів припоминали давній спосіб думаня о языках, то рішучо домінувало розумліня розвитя языків як процесу, в котрым єдны языкы вмерают, інчы ся розвивают. Добитні прозвучала выповід знаменитого етнолінгвісты і фольлористы, проф. Бартміньского, стверджуюча - же коли язык розвиват ся вольом громадскости, то нєє такой силы і способу, жебы його розвитя стримати. А і нєє такой потребы, дополнил хтоси. Ґреміюм, котре згромадило найзнаменитшых польскых лінгвістів згодило ся, же "науковці повинни вложыти ся в діло охороны меншыновых языків як загальнолюдского культуровоґо добра і усвідомлюваня польскій громадскости істніня такых языків в Польщы. В тій

ціли предложено створити спеціяльну Комісию Меншыновых Языків при ПАН.

Лемкы і лемківскый язык прикликуваны были в доповідях і в дискусиі многократно. Ведучий Комітету Языкознавства, проф. Гайда заповів скоре появліня ся в редагуваній през него серіи *Najnowsze dzieje języków słowiańskich* тому *Русиньскій язык*, котрий уж є в приготовліню. Презентувана была тіж книжка *Polszczyzna '2000*, в котрій розділ посвячений языкам етнічных меншын опрацував Войцех Кайтох на підставі преказаных му през меншыновы орґанізациі (в тым Стоваришыня Лемків і Стоваришыня "Руска Бурса") інформаций.

Оптимізмом наполнило мя ставліня ся польскых лінгвістів до меншыновых языків і узнаваня іх за культурову цінність, котру треба досліджувати і хоронити. Хоц певне єст, же нихто і нич не поможе нашому языкови, коли сами не будеме го шанувати і хіснувати в якнайширшым функціональным вымірі.

На закінчыня того короткого справозданя з імпрез і стріч, котры вказують лемківску присутність в сучасным моделю многокультуровости, іщы єдно спостережыня з мойого університетского грунту. Отже, на выклад *Kultura Łemków*, якій на запрошыня Коля Східного студентів польоністикы ЯУ выголосила єм 12.01.2000, пришло тілько слухачів, же в великій сали забракло місц, декотры мусіли сідити на підлозі. Є то свідоцтво широкого заінтересуваня нашом орґінальном культуром. Натоміст звіданя тых слухачів - ці не можбы на Східньославяньскій Філології ввести лекторат лемківского языка, усвідомлят потребы, якы стоят і станут напевно іщы явнійше пред нами, коли хочеме істніти "як рівний серед рівных".

Так было влони. А як буде того рока?..

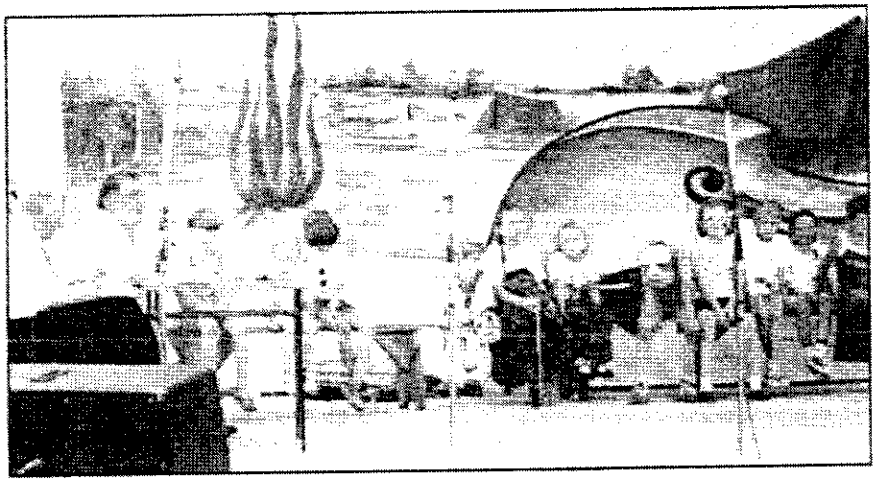

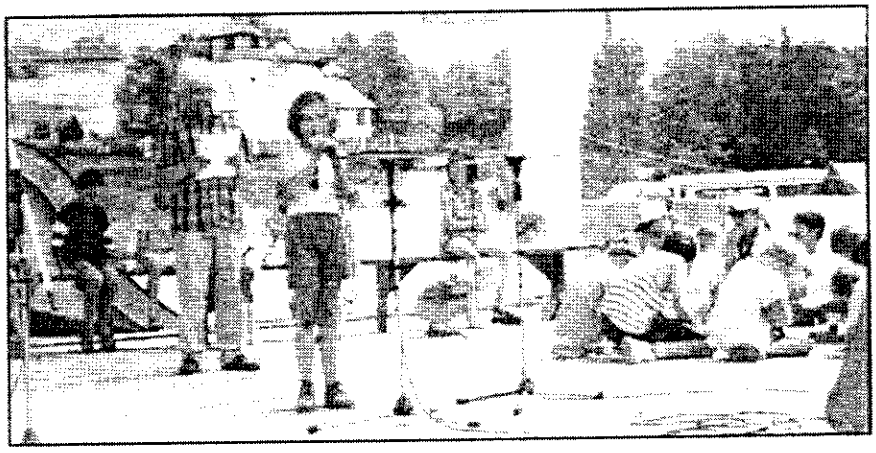

Лемківска Ватра в Михалові - 1999 рік. По сьпіваню, рецитуваню, малюваню - час на почесны грамоты і нагороды. Фото: Алла Макух.

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW
ZARZĄD GŁÓWNY
ulica Zofii Kossak 6
59-204 L E G N I C A 6
(2)

Gorlice, 1999 10 10

Zjednoczenie Łemków
Zarząd Główny
38-300 Gorlice
ul. Broniewskiego 9/7

Nadzwyczajna Komisja
Sejmu R P
ds. Reprywatyzacji
ul. Wiejska 6
00-902 Warszawa

Zarządy Główne Zjednoczenia Łemków i Stowarzyszenia Łemków na wspólnym posiedzeniu w dniu 10. października 1999 r. przyjęły wspólne stanowisko w sprawie rządowego projektu *ustawy o reprywatyzacji nieruchomości i niektórych ruchomości osób fizycznych przyjętych przez Państwo lub gminę miasta stołecznego Warszawy oraz o rekompensatach*, następującej treści:

1. W celu wyeliminowania nierównego traktowania obywateli wobec prawa i zrównania wszystkich grup poszkodowanych, podobnie do kreślonych w ust. 2. art. 8. proponujemy wykreślenie zapisu art. 2. ust. 2. pkt 3. oraz dodanie do art. 8. pktu 3 o treści następującej: *„Jeżeli osoby, które utraciły mienie w oparciu o dekret z dnia 27. lipca 1949 r. o przejęciu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województwa białostockiego, lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego (Dz. U. 46 poz. 399 i Dz. U. nr 17. poz. 71 z 1958 r.) nabyły na własność lub użytkowanie wieczyste inną nieruchomość nierównoważną w stosunku do utraconej, to wartość świadczenia przysługującego z tytułu ustawy reprywatyzacyjnej pomniejsza się o wartość świadczenia otrzymanego w oparciu o dekret z dnia 27.07.1949 r."*

2. Postulujemy ponadto zwiększyć wartość świadczenia reprywatyzacyjnego w naturze do 100 % mienia tożsamego lub zamiennego, gdyż obniży to w efekcie koszty reprywatyzacji. Nie wymaga to bowiem konkretnych środków budżetowych lecz pomniejsza jedynie zasoby własnościowe Skarbu Państwa.

3. Wnioskujemy zwolnienie z opłat spadkowych osób poszkodowanych, korzystających ze świadczenia reprywatyzacyjnego, ponieważ przez 50 lat Państwo czerpało zyski z zabranego im mienia, bez zgody właścicieli. Oznacza to że art. 11. i 63. powinny być usunięte.

4. Propunujemy, by określony w art. 42. okres składania wniosków o przyznanie świadczenia repywatyzacyjnego został wydłużony z 3 miesięcy do 1 roku.

Jednoczenie w celu zabezpieczenia możliwości możliwie największego zwrotu w naturze za konieczne uznajemy wstrzymanie wyprzedaży w drodze przetargów majątku Skarbu Państwa, gdyż w ten sposób nie ulegnie uszczupleniu mienie, przewidziane do zwrotu w naturze.

Andrzej Kopcza
przewodniczący ZG
Stowarzyszenia Łemków

Aleksander Maślej
przewodniczący ZG
Zjednoczenia Łemków

Naszym zdaniem

W Sejmie trwają prace nad „Ustawą o mniejszościach narodowych i etnicznych w Rzeczypospolitej Polskiej". Ustawa ta jest niezwykle ważna i potrzebna, czemu nikt nie przeczy. Ale, jak to mówią, „diabeł tkwi w szczegółach", i niektóre proponowane rozwiązania budzą opór. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (a ściślej – jego Departament Prawny) sformułowało oto sześć zarzutów. Do dwóch z nich chcielibyśmy się ustosunkować.

W punkcie 2 czytamy: *Poważne wątpliwości budzi fakt, iż przy ustaleniu wykazu gmin* (w której język mniejszości będzie używany jako język pomocniczy – J.T.) *nie ma obowiązku zasięgania opinii organów jednostek samorządu terytorialnego. Wydaje się, iż tryb ten powinien obejmować co najmniej pozytywną opinię organów stanowiących gminy, jak i sejmiku samorządowego.* Ten pozornie słuszny postulat w praktyce może uniemożliwić wprowadzenie języka mniejszości do urzędów. Nie trudno sobie bowiem wyobrazić sytuację, gdy polska większość w lokalnym samorządzie będzie protestować przeciwko takiemu rozwiązaniu.

Z kolei w punkcie 4 stoi: *Wątpliwości budzi zapis (...) mówiący, iż koszty tłumaczeń postępowania lub korespondencji mają obciążać Skarb Państwa. (...) Wydaje się, iż koszty te powinny ponosić jednostki samorządu terytorialnego w interesie których uprowadzono język pomocniczy.* Być może niektóre sformułowania ustawy są nieprecyzyjne, ale ich intencja jest prawidłowa. Jeśli kosztami tych tłumaczeń obciążymy samorządy lokalne, to należy im zagwarantować dodatkowe fundusze na ten cel. W przeciwnym razie gmina „mniejszościowa" będzie musiała wydatkować na to środki, które mogłyby być przeznaczone np. na drogi czy oczyszczalnie, jej mieszkańcy byliby więc w gorszej de facto sytuacji.

Zachowanie tożsamości jest prawem każdego człowieka. Ponieważ zaś przedstawicielowi mniejszości trudniej jest swą tożsamość zachować, słuszne wydaje się zapewnienie mu szczególnej ochrony.

Взято з: zaKORZENIEnie IV/1999

WOJEWODA DOLNOŚLĄSKI

Wrocław 06.08.1999

Stowarzyszenie Łemków
Zarząd Główny

Szanowni Państwo,

Serdecznie dziękujemy za zaproszenie na XIX Łemkowską Watrę na Obczyźnie. Niestety, obowiązki służbowe nie pozwalają nam osobiście przybyć do Michałowa. Chcielibyśmy zatem tą drogą przekazać wszystkim uczestnikom Watry, że ich wierność tradycjom przodków budzi nasze wielkie uznanie. Przybywacie na Watrę z różnych stron Polski i z wielu krajów świata, aby zamanifestować swoją więź z łemkowską kulturą i łemkowskimi obyczajami, które stanowią samoistny i oryginalny składnik kultury i obyczajowości naszego kraju i regionu.

Przeszliście przez wiele dziejowych burz, historia rozproszyła Was po świecie, ale na przekór przeciwnościom losu rozpaliliście watrę na znak, że Łemkowie pozostają Łemkami i nic i nikt nie może tego zmienić. Niechaj więc i dziś zapłonie watra, niech zabrzmią łemkowskie pieśni i łemkowska muzyka, niech radosny nastrój towarzyszy Waszemu spotkaniu.

Wicewojewoda Dolnośląski
Andrzej Tatuśko

Wojewoda Dolnośląski
Witold Krochmal

Поміч на выдавництво і внутрішні потребы СЛ

446. Ватраль Анна (Канада) CAD $	50,—
447. Габура Марюш (Зелена Гора)	25,—
448. Дзюбиньскій Ромуальд (Ґожів Влкп.)	250,—
449. Єдинак Ярослав (Зелена Гора)	25,—
450. Переґрим Ольга (Ліґниця)	500,—
451. Косовскій Штефан (Ліґниця)	500,—
452. Копча Андрий (Вроцлав)	500,—
453. Янда Малґожата (Ліґниця)	129,—
454. Салей Штефан (Ліґниця)	100,—
455. Місийний Костел Зеленосвятківців в Ліґници	40,—
456. Ярослав Єдинак - Зелена Гора	20,—
457. Ярослав Звоніньскій - Кошалін	50,—
458. безіменна вплата - Ліґниця	50,—

Вшыткым Офіродавцям лемківске "Боже заплат"

Конто: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków,
PKO B.P. IO/Legnica 10203017-75893-270-1
з дописком "Pomoc na wydawnictwo"

Русин з Остурні

Тридцет років тому, веденый Русенковыма *хмарками*, котры *плынут... гет, аж ку Остурни*, нашол єм ся в тым селі під Татрами. Пак писал єм о Остурни в Нашым Слові. Не памятам уж наголовка репортажу (якій был моім творчым дебютом в друку), але добрі памятам фрагмент змісту (котрий редакция акуратні поминула, не выдрукувала), о стрічы з дідом, якій захоплював ся бесідом, нас молодых, з жальом же она уж, тота русиньска бесіда ту, в Остурни, гыбне... Три роки тому з русиньского в Остурни нашол єм лем назвиско Русин на нагробным памятнику, в сусідстві памятника з назвиском... Лях. Прото не треба ся чудувати мойому зачудуваню, кед на V Сьвітовым Конгресі Русинів в Ужгороді стрітил єм Остурняна бесідуючого по русиньскы. Не пропустил єм нагоды, провести з ним коротку бесіду (на долгу не было часу):

Петро Т: *Русин з Остурні? Товды единий, якого знам, бесідуючий щы по русиньскы.*

Доц. Михал Капраль: ***Так, але мушу одраз повісти, же бесідую по русиньскы, але не по остурняньскы. То є трагедия нашого роду. Отец пришол ту, до Украіны, в чотырдесят семым року. А я пришол на сьвіт уж ту. А сьвіт мя вчыл...***

Петро Т: *А чом треба было іти з Остурні?*

Доц. Михал Капраль: ***Прето, же іх нагваряли, мамунили, окламали... Мой дідо был в І сьвітову войну в австрийскій арміі, а потом попал в плен. А был на Волині, виділ тоту зем, чорну зем, а Остурнян то може похопити, же як чловек реагує, кедь видит так вельо той чорной землі, прето же на Остурні лем овес а компері, вецей ніч са не дало уробити. Мы з тов земльов мали проблемы все, а менталіта была така, же кедь слюбили неяку зем, та ішли за нев аж і до дябла. Так праві до того дябла і пришли в 47-ым.***

Петро Т: *А дуже Остурнян переселило ся на Украіну?*

Доц. Михал Капраль: ***Не знам точного числа.***

Петро Т: *Половина?*

Доц. Михал Капраль: ***Ні, менче, мало, мож повісти пару процент... Так пришли, а втікали. Отец пришол, 20 років мал, втікал, але хватили го на граници. Дали го до басы, так же был два рокы в сталінскым лягрі, на Урали. Но а потом старал ся цілий жывот, жебы міг ся вратити на Остурню, алебо хоц на Словеньско. Але не старчыло му жывота, вмер ту, в бывший Підкарпатскій Руси, яка ся тепер зове Закарпатска Украіна. Так же што я знам...***

Петро Т: *А чым ся занимате?*

Доц. Михал Капраль: ***Я бывший русициста. Працую тепер в Ніредьгазі, актуально в шыршым мастабі, в славістиці, а яко же там є катедра русиньского языка і літературы, тепер ся заоберам вецей русинчынов, історийов Руснаків. Зберам матеріалы і з престягованя моіх краянів з Остурні на Украіну; як втікали одтам, а не могли втечі.***

Петро Т: *Думам, же ся іщы зыйдеме, а більше часу будеме мати, та выявите для чытачів "Бесіды" результаты Вашых досліджынь. Оповісте вече о Остурни.*

Доц. Михал Капраль: ***З охотов. Сьвіт є малий, а Русины штораз твердше купы ся тримают. Зыйдеме ся. А покы што - поздрав для Братів зза меджы.***

Петро Т: *Дякуєме красні! Дякую!*

Остурня, село - скансен, до днес лишат ся в більшости деревяна. Фот. В Грабан

Направляме хыбы

По вказаню ся остатнього номера "Бесіды" стримали мы інтервенційне писмо од Пана мґр Павла Стефановского, односяче ся до Його верша, опубликуваного в "Антології VII Лемківской Творчой Осени - Горлиці '99", котру выдано як додаток до нашой ґазеты. З огляду на факт, што під PS предметового писма його Автор зазначыл: "Proszę mieć na uwadze, że powyższe pismo jest w obecnej fazie naszą prywatną korespondencją." - не подаєме його змісту, хоц до кінця не розумієме ци трактувати тото треба як застережыня публикациі писма, ци тіж як остережыня перед евентуальныма консеквенциями в разі невыполніня жадань Автора.

О што же ходит? В вершы пропущено єдну ленійку (два слова). Автор переконаний што не є то друкарскій блуд, а замірене зневажыня Його особы. Чекат на выясніня і спростуваня в виді поновного опубликуваня твору в найближшый "Бесіді", з выясніньом - чом редактор (Петро Трохановскій) тото зробил.

Выясням - за Володиславом Грабаном, котрий редаґував і наберал до компутера "Антологію..." - што о замірености не може быти ту бесіды. То фактычні незауважений блуд технічний, якій трафил ся при форматуваню і зміні шрифту. Блудів трафило ся зрештом більше, а то в вершах п. Олены Дуць-Файфер, што видимо елімінує особисты упереджыня акуратні в однесіню до п. Павла Стефановского. Чому бы то зрештом мало служыти? Адже абсурдом было бы орґанізувати Лемківску Творчу Осін і такой цільово обнижувати єй престіж через дискредитацию Авторів, а через тото і нашой сучасної літературы.

За недосмотриня очывидні щыро перепрашаме як Пана Павла Стефановского, так і Паню спілредактор "Бесіды" Олену Дуць-Файфер і направляме компутерову фалечніст, друкуючы в цілости їх вершы.

Одп. Редактор "Бесіды"

Інформация ГЗ Стоваришыня Лемків

В річнику "Церковний Календар 2000" - Видання Перемиско-Новосанчівської Єпархії заміщений остал выняткова ігноранцкій і напастливий допис С.Семенюка *Їх зберегла віра*, шкалюючий Стоваришыня Лемків. Подібні, як в припадку неєднократно уж публикуваных аґресивных выступлінь против нашому Стоваришыню ци його членам, зо взгляду на не містячий ся в цивілізуваных нормах їх мериторичний і етичний рівень, не підняли сме полемікы з автором допису (опубликуваного скорше в часописі "Ватра" - Нр 3/26/ липень 1999). Коли бы тот допис явил ся лем на сторонах "Ватры", в котрій домінують того роду статіі або в подібных часописах, традиційні зіґнорували бы сме го. Опубликуваня го через церковне выданя, для членів Стоваришыня, якы в векшости сут вірныма Православной Церкви, было болячым фактом. В звязку з тым Головний Заряд Стоваришыня Лемків выстосувал писмо до Владикы Адама, в якым звертат увагу на выняткову неодповідніст появліня ся той публикациі в "Церковным Календарі" і жде публичного выясніня тото факту. В одповіди отримали мы писмо пресового представника Владикы інформуюче, же з огляду на здоровля і перебываня поза сідибом Єпархії, Владика не мал надзору над кінцьовом редакцийом Календаря. Головний Заряд СЛ принял до відома тоту околичніст і в цілі противдіяня подібным ситуациям в будучым, запропонувал Владиці стрічу, на якій была бы нагода поінформувати Архіпастыря о нашій діяльности, цілях, а головні о одношыню до Православной Церкви.

Маме надію, же комунікат по проведеній стрічы закінчыт тоту неприємну справу.

Ведучий Стоваришыня Лемків
Андрий Копча

Павло Стефанівскій

То болит

То болит
панове
коли дачый
за плечами чыгат
мотуз
на моє ґарло
а за мя
нихто
не докінчыт
початой пісьні
нихто не стрылит на віват
и птах
лемкам
не засьпіват
и хор не засьпіват
хоцбы мати мліла
панове
то вы сте
нам зробили
за барз до ліва
а я не камін
люд мій на роли
дальше ся мозолит
панове
то болит

Олена Дуць-Файфер

Ворожба

На долони
три сьвічкы
лял ся вечер
в поломін чорнявом
ворожылам
на пут каменистий
катуляло ся
кожде
лемківскє слово
пішлам

* * *

міцно стискаш
розореване слово
як пацюркы
буквы звязуєш
вірна сьвіту
в горячій весні
потратилас
мысли
котры гнеска
збераш

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

Руска Бурса жыє сьпівом лемківскых діти

Пред роками в Рускій Бурсі в Горлицях дітячы голосы чути было штоденні, лемківскы гімназияліcты находили ту свій другій дім - забезпечыня быту і выховання. Вчыли ся патріотызму і одповідальности за долю свого народу.

Днес уж лем од часу до часу поведе ся нам роздзвонити достойну будівлю радісныма діточыма голосами. Стараньом Заряду Стовариншыня "Руска Бурса", головні Паньства Квоків і Паньства Коцурів з горлиц і учыteли лемківского языка з Устя, Кренниці, Гладышова, Розділя пару раз до рока приїжджают малы і кус векшы Лемчата, жебы вказати, представити на сцені тото, чого навчыли ся на лекциях лемківского языка. Радісно принимают іх такой сталы уж бываteлі Рускоі Бурсы, котры приходят ци приїжджают на кажду такой імпрезу ту орґанізувану. Традицийні уж в Різдвяно - йорданьскым часі діти приготовлюют на лекциях лемківского языка колядничий програм, жебы спільні з інчыма поколядувати потім в Бурсі. Так і в тым році 30 січня выполнили ся бурсяны салі звуками нашых коляд і святоч-новорічных жычынь, котры малы полазникы складали вшыткым зобраным - жебы ся дарило, вело, щестило, жебы традиция не загыбла, а Лемкы все ся чули Русnаками на своій земли і в своій Бурсі. Ци треба красных жычынь, красшого выслову патриотызму, як тот, котрий нашы офірны учыteле защиплюют а серцях діти вчыньом іх давного обычаю, рідного слова, рідной пісні? Ци не треба подякувати родичам, котры присылают діти на лекциі лемківского языка, жебы могли ся вчыти того, о чым родиче за трудных часів лем марили, а што єст продолжыньом дідівскоі традиції?

Серця били радістю і надійом, підносила ся теплота в дост холодній сали, коли на сцену выходили колядничы групы. Найперше выступували ученикы зо школы в Устю, де Пані Мирослава Хомяк вчыт лемківского языка уж девятий рік. Красні облечены в народны строі, котры для учеників придбала Пані Мирослава, бесідували они о різдвяных традициях на Лемковині, сьпівали коляды, вінчували. В групі тій выступували і кус старшы дівчатка, Ася Малиняк, Варварка Дуць, Оленка Дуць, котры уж пред роком ци двома попрацали устяньску школу, але вертают охочо, долучают до групы лемківскых учеників, жебы враз выступити в Рускій Бурсі. Зрештом марят о тым, жебы тіж в середній школі в Горлицях могли ся вчыти лемківского языка (на жаль, не маме іщы приготовленого програму для середніх шкіл), а найбарже марят о тым, жебы Бурса могла полнити свою давну функцию. Колядували тіж і теперішні ученици Пані Міры зо старшой групы: Єва Карпяк, Марта Словіковска, Івона Максимяк, Аня Дуць, Марися Дуць. Помагало ім як могло двоє хлопци з молодшой групы: Петрусь Малиняк і Ладзьо Дуць, котрий з тремы цілий заставил ся великом зьвіздом. Інчы малятка боя-ли ся студени або ся похворіли. Старшы декотры выіхали на ферні. Хоц в неполным складі, устяньскы колядникы красні презентували ся на сцені і ведучий програм. Петро Трохановскій попросил іх, жебы уж там остали аж до кінця вшыткых выступів.

Руска Бурса. Перегляд колядників - учеників лемківского языка. Поколядували Устяне, а о хвилю... (Фото: Павел Стефановскій)

Сьпівают наймолодшы Креничане. Фото: Алла Макух

Неодолга долучыли до них креницкы Лемчата - як все добрі приготовлены, з оргінальным програмом, котрий опрацував і вывчыл іх учытель Петро Трохановскій. Окрем традицийных коляд представили они прекрасний словно-музычний монтаж на основі тексту Александра Павловича, в котрым святочно-новорічны жычыня мали щыро патріотычний, будительскій вызвук. З правдивым зачудованьом смотрили вшыткы на невеличкых колядників: Оксанку Грабан, Аню Ґрич, Наталькy Клинківску, Адриянну Макух, Славка Ґрича, Давида Ворґача, котры так свобідно і з проятьом бесідували архаічны преці уж фразы (з огляду, же - як і в інчых групах - декотрым не позволила взяти участь хворота, ци ферийны выізды, сьпівати ім помогли Ульця і Андрий Трохановскы). Заурочены вшыткы были тым сьпівом, в тым солісток, Оксаны і Адриянны. Здає ся, же роснут наступчыні нашых знаменитых солісток з "Лемковины".

Як наступна група дітячых колядників, выступували ґладишівскы ученикы, котры приіхали під опіком іх учытелькы Пані Михаляковой, а котрыма на сцені остро диригував резолютний пастушок, Михась Баюс. Усміхы явили ся на вшыткых лицях, коли тот найменьший праві з колядників, розставлял іх на сцені, піддавал тон і барз свобідно чул ся перед публиком. Окрем Михася щыры вінчування складали і коляды сьпівали: Єва Михаляк, Єва Дзямба, Аня Тутко, Оксанка Баюс, Сильвія Скрипак і Янко Вавак. Коли долучыли они до стоячых уж на сцені Лемчаток, мож было наявні взріти, же не пішли на марне долгы стараня о введіня лем-ківского языка до шкіл, не пішол на марне труд іх учытели і же на бурсяній сцені стоіт наша надія на будуче, на продолжыня нашой народной егзистенції.

Хоц головна увага того допису, як і ідеі колядуваня в Рускій Бурсі односит ся до лемківскых школярів, то не мож хоц в двох словах не спомнути і о старшых артистах - колядниках, котры збогатили, дополнили, довершыли цілий прекрасний програм своіма не хоц якыма голосами. Не треба іх ани за барз представляти ани за дуже о них бесідувати. Старчыт повісти - жебы одчути якіст і красу того выступу - же напереміннi з діточыма групами сьпівала коляды в Рускій Бурсі Юлія Дошна. Єй інтерпретация нашой сьпіваной культуры, ведена природным талантом, выходячым з особовости ліризмом, все выкликує захопліня. Другій артиста то такой домашній в Рускій Бурсі, Петро Трохановскій, котрий на тот раз веце чытал велийных, святочных – різдвяных текстів з нашой літературы, як сьпівал. Але його ци сьпіване, ци бесідуване слово заєдно втіґат в глубину автентичности, вычаруваной голосом атмосферы.

В цілости пережыли сме наступну інтересуючу, теплу, такой родинну стрічу в Рускій Бурсі, найперше при сцені, а потім при колачыках, якыма ґаздове Руской Бурсы почестували не лем колядників. Дякувати такым стрічам, на котры складат ся офірна праца щыро заанґажуваных нашых патріотів, Руска Бурса в Ґорлицях жыє і полнит свою патріотычну функцию, хоц не в тым іщы може до кінця вымірі, якій ій в статуті вызначыли члены Стоваришыня "Руска Бурса". В різдвяным іщы часі (коли тото пишу) жычме собі і Рускій Бурсі сполиня єй статутовых цілі.

✡ ✡ ✡

СЕМАН МАДЗЕЛЯН

Дідова студня

Мої баба Марина нераз споминали діда, же быв то барз добрий чловек, побожний, робітний і же все повідав, же мусит для своіх діти залишыти даяку добру памятку. Так і лишыв крас мурувану студню.

Свого діда Тевдосия нияк не памятам, бо вмерли дост молодо, як я быв іщы маціцькій. За "бабиным календарьом" вродив єм ся в суботу рано, два тыжні перед Пущаньом в велику морозову зиму, а юж за тыжден в неділю были мої кстины, на котрых барз красні грали устяньскы циґане, а дідо гуляв, сьпівав і носив ня на руках колышучы. А потім довідав єм ся, же моім родичам принюс ня Водник, і казав дати імено таке, яке в тот ден было в церковнім календарі. В моій парафіяльній метриці стоіт чорне на білым, же я Симеон. Малого ня звали Семцьо, потім Семан, з часом Семаниско, в школі Семен, в войску Семьйон, на выгнаню Шимон, а ту в Гамериці, просто - Сем. Нияк юж не знам під котрым з тых імен ня поховают.

Але вертам до дідовой студні. Наша хыжа, як і вшыткы іншы в селі, стояла в безпечнім оддаліню од річкы, котра в звычайний час была лем "тихом водом", але як пришла од Зеляркы карпатска злива, то за "Отче наш" потрафила замінити ся в таку шалену бестию, для котрой деревяна хыжа была лем дітячом забавком. Прото было далеко до ней по воду. Носив дідо воду на коромислі в двох тяжкых коновках під ґірку за три беріжкы. Носив єй чысту, сколомучену, теплу і зимну як лед. Найгірше было зимом, коли впав сьніг по чеперы, а морозовий вітер назадував великых замети. Втовды дідо ставав барз рано, брав деревяну лопату і промітував круту стежку аж до річкы, де сокыром прерубав грубий лед, жебы черпнути воды, котрой потрібувало господарство барз дуже, бо ховав дідо всяку скотину.

Носив дідо воду, як зима, так літо і думав: нее іншой рады, лем треба копати студню, але де, ци трафлю на жылу? Акурат в тім часі талияне закінчыли будувати великій колейовий міст в Ґрибові, і декотры з них не вернули до свойой Італії, лем залишыли ся в нашых горах і мурували з каменя придорожны капличкы, склепены пивниці, но, і студні. Дідо полетів до Ґрибова і през Верх припровадив такых двох на свій подворец. Єден з них взяв вербовий прутик, зогнув го на вилкы і помаціцькы ходнв з "тым" по обыйстю. Затримав ся під молодом яблінком, "тото" шмарив далеко од себе, а на мигы дав знати дідови, же під яблінком єст вода. Дідови шкода было молодого строма, але талиян не поступив ся ани на крок.

Баба, як виділи тоты талияньскы чары, то ся прекстили трираз і казали дідови выгнати босорників з подвірця за сему гору. Але дідо іначы думав. Його нич не обходило з "чым" талияне мают до чыніня, лем бодай мав близко до воды. Зас на мигы згодили ся, же выкопают му студню, вода напевно буде, але мусит дати ім найкрасшу корову зо стайні, денно єден хлібчык, миску кромпери і дві літры молока, а юж варити будут собі сами. До темной ночы копали тверду землю, а дідо быками возили з річкы каміня. Талияне вставали чым свит і найперше летіли на "полюваня". Імали ракы, жабы, зберали слимакы, буд-якы губы, аж і тоты, што роснут на згнилых березах. До вшыткого того додавали якісу трависко і "жерли" тоту брыду лем ся облизували, і нич ім фрасам не было. Раніцько зас летіли на полюваня...

Баба юж в перший ден, як виділи яку паскуду мечут до горця, то ся ім барз недобрі на сумліню зробило, зімали до рукы погрібач і выгнали талиянців з іх желізняком гет од свого пеца. Тоты фрасы пильно вымурували пецок в саді і юж до кінця там готовили свої присмакы, лем ся реготали, як часом пришла ім на мысель баба з погрібачом. Найбарже наробили ся втовды, як по десятьох метрах копаня забульчала міцна і зимна жыла. Єден без перервы крутив корбом - выливав воду, спущав каміня, а другій пильно укладав іх довкола жебы втечы з муром понад воду. Найкрасше закінчыли студню наверхы. З великых камени вытесали "багра" і двома верствами довкола єй обгородили. На єднім багрі од півночы глубоко выкули цифры 1895. Решту докіныв юж сам дідо. Обив єй гоблюваныма дощечками, округлий дашок вкрыв ґонтом, а верх закінчыв деревяном цибульком, на котрій перхав бляшаний когутик і показував з якой стороны дує вітер.

Але як вшыткы люде, так і мій дідо, як мали юж добрі, хотіли мати іщы ліпше. Припровадили з Ґрибова доброго майстра, Комуркевича, котрий рурами на ручну помпу допровадив бабі воду аж під сам пец. В тот час на лемківскым селі было то не быле што.

В першу світову війну з дідовой студні напавали свої коні австриякы, мадяре, москале, німці і для вшыткых старчыло воды. В другу війну тіж єй было дост для поляків і німців, але як пришли "нашы братя" зо сходу - то в дідовых студнях для лемків забракло воды. Більше як половину нашого народу "добровільно" выгнали на спалены і выморены голодом украіньскы степы. А тых решту, што не послухали "старшого брата" - велькодушно лишыли

в спадку польскым шовіністычным комуністам, котры юж скоро зробили з нами свій окрутний "пожондек".

Гнеска наш нарід по далекых світах пье воду з дачыіх смердячых млак. Пьеме, а якже, бо мусиме пити і так само копаме... але ямы, єдны під другыма, і то про такы справы, о якых нашым дідам ся не снило. Сварит ся русин з руснаком, униіак з православным, українец зо вшыткыма. Сварят ся, як літо, так і зима... А нашы ворогы лем мечут нам "свіжы кости", жебы сме ся як псы жерли далі і далі... А тым часом чужы люде пьют джерельну, чысту воду з дідовых студен і регочут ся, же про наше свариня легко было ім вкрасти нашы горы.

Крива груша

Як на свою біду, крива грушка в тым році барз обродила. Єй дородны овочы вісіли густыма гронами на покрученых галузях і з дня на ден шораз барже румяніли і тяжыли до землі.

Але котрысу ніч перед самым Спасом, єй богатий плід взяв перевагу і коріня не вытримало того тягару. Старе дерево лягло помалы на зелену траву огорода. Такы овочовы дерева нераз іщы довго хырліют і продовжуют свою вегетацию, як прикута до постелі протягом хворотом декотра людина.

Ілюстрация до *Слова о полку Ігорьовым*

В тым небарз великым ярді огорода росла лем сама з овочовых дерев, в найбарже сонечным і гоноровым місци, бо пруч ней по кутах росли такы інцы стромы як смерек, береза, морва, но і дикій банановец, котрий пречудні заквитав аж початком червця.

Вшыткы тоты дерева были ту посаджены штонайменше пів віку тому і видно было на них дбайливу руку властителя. Властитвльом того огорода, як і прекрасной хыжы, ест американец польского походжыня, барз богата і чесна людина, може навет кандыдат на міліонера - містер Ед. Так він, як і його жена Гелен, дост іщы добрі бесідуют по польскы і провадят бізнес сами, ссобисто. Сут і "босами" той званой фірмы, і на рівні зо своіма робітниками працюют в поті чела.

Зараз рано, як ся тото стало, припровадив зо своіх варстатів штырьох робітників і трактор. Повів до них (тоты самы слова повів по польскы до єдного з них, котрий не розумів англицкого):

Tu, gdzie jest mój byznes, mój ojciec mieć farma. Mieć krowa, koń i dużo koza. Ta grusza sadzić mój ojciec. Ja być mała i pies mała. Grusza mieć nisko owoc. Ja lubić gruszka i pies lubić gruszka. Gruszka słodka i pies skakać na dwa noga i rwać gruszka. Lecieć z nią do buda, jeść i się oblizywać. Dałem gruszka wysoko i pies nie dostać. Ja łaziem na grusza rwać i przywiązywać sznurek niżej. Pies znów skakać na dwa noga i rwać grusza. Ja się bardzo śmiać. Do dziś lubię ten pies. On umarł dawno i ojciec zdechł ... ta gruszka ... ona przypomina szczęśliwe dziecko i kochany ojciec. Ona musi znów stać tak jak stała, kwitnąć na wiosnę, rodzić i żyć, w niej żyje duch mego kochanego ojca.

Але його жена Гелен смотрила ся на сьвіт цілком іначы, і тото скоментувала:

— Mój mąż - to fujara. Na co mu ta grusza. Zapłaci za tą robotę 100 dolarów. Stracony marnie drogi czas - pieniądz. Cztery robotnika, traktor, dziesiątki fitów drogich lin, słupy żelazne - po co? Ja chciałam kazać gruszka pociąć i wyrzucić na garbycz, to by kosztowało 20 dolarów. Przecież ta gruszka i tak u nas nikt nie jeść, bo ona jest zatruta smog od bardzo ruchliwa strit, ale on się uparł że gruszka sadzić jego ojciec. Ja tego nie rozumiem.

Але добрі розумів тото чловек, котрий призерав ся на тото вшытко з боку. Стратил він свою вітцьовизну і юж єй веце нигде в світі не нашов...

WASYL ZEMLAK

ŁABĘDZIE STADO

(część 2)

Dawniej ojciec, gdy miał jechać do Zielonych Młynów, lubił dużo wcześniej przygotowywać się do tej 35-kilometrowej drogi. Wieczorem smarował wóz, mościł go grubo sianem i sprawdzał starannie półszorki, wycierając do połysku miedziane sprzączki, których było bardzo dużo. Może dzięki nim nasze szkapy wyglądały imponująco. Czyścił też oczywiście i konie, żeby lśniły rano jak te miedziane sprzączki, i dawał im dodatkową porcję owsa. Do plecionego wiśniowego biczyska, dziś już nie spotykanego, przyczepiał czerwoną kitajkę i stawiał w kącie pod obrazami jako symbol chłopskiej bezkompromisowości.

W te wieczory przedwyjazdowe panował w domu jakiś uroczysty nastrój. Wszyscy, którzy wybierali się w drogę wozem zaścielonym barwnym kilimem, po kolei myli się w niecce, wkładali czyste koszule, i kiedy ojciec szeptał przed Mikołajem Cudotwórcą modlitwę, mającą strzec nas przed wujem Andrianem (gdy żył jeszcze), jego żoną i wszelkimi innymi przykrościami, my, najmłodsi, snuliśmy w myślach wyobrażenia o tym odległym królestwie, w którym surowo i sprawiedliwie rządził dziadek Czornohor.

Byliśmy tam kilka razy i bardzo nam się tam podobało. Same chutory, domy wielkie, długie, z wysokimi strzechami, konie chodzą nie w szlejach, jak u nas, lecz w chomącie, wszystkie krowy jednej maści, czerwone, pośrodku wsi cmentarz, obrośnięty wokół gęstym bzem, z białą kamienną kaplicą. I jest tam jeszcze jedno dziwo, dla którego warto jeździć te trzydzieści pięć kilometrów: pod samą chatą dziadka przejeżdżają z Europy do Azji pociągi towarowe i pocztowe i każdy parowóz uważa za niezbędne gwizdnąć właśnie pod dziadka domem.

Kiedyś, sto, a może dwieście lat temu, mieszkali w tych chutorach niemieccy koloniści, ale ponieważ nie chcieli oddawać swoich synów do rosyjskiej służby wojskowej, car przegnał ich poza granice imperium i za jakąś wybitną zasługę wojenną, którą do dziś jeszcze okrywa tajemnica, wezwał z gór do porzuconych chutorów stary ród łemkowski, do którego należał nasz dumny pradziad. Kiedy tu przybył, miał podobno powiedzieć, że dopiero teraz zrozumiał, dlaczego od niepamiętnych czasów toczyły się wojny o tę ziemię. Ten ród łemkowski mocno się trzymał swojej gwary, zwyczajów, a nawet kuchni, jednak stopniowo przełamywał tę izolację przede wszystkim przez mieszane małżeństwa. Za pierwszego odstępcę od tych rodowych tradycji uchodził nasz dziadek. A kiedy jego syn przywiózł tu swoją narzeczoną, naszą późniejszą matkę, i pokazał ją dumnym Łemkom, darowali mu ten grzech przeciw rodowym tradycjom, uznając, że dziewczyna dorównuje pięknością ich własnym kobietom i dziewczętom.

Od tego czasu miejscowi kawalerowie zaczęli szukać żon w okolicznych wsiach, rujnując w ten sposób stare plemię, zresztą z korzyścią dla niego. Nasi rodzice, sprawcy tej epidemii, jeździli do Zielonych Młynów trzy razy do roku — na Zielone Świątki, święto Przemienienia Pańskiego, no i czasem jeszcze na święto Jordanu. Na to najpiękniejsze święto nas, maluchów, nie zabierali, bo były zwykle silne mrozy, natomiast tu, w domu, korzystaliśmy wtedy z pełnej swobody. Niekiedy rodzice zabierali ze sobą Jawtucha, który miał tam wuja, tego samego Ławrina Gołego, który przybył do Zielonych Młynów jeszcze jako kawaler.

Pewnej nocy przybył do nas Jawtuch, stanął w drzwiach i rzekł:

— Jadę do Zielonych Młynów. A wy? Nie macie zamiaru tam pojechać?

Gdzieś tam w komorze wisi niepotrzebna, zaśniedziała uprząż. Przypomnieliśmy sobie niedawne wyjazdy, więc znowu dom ogarnął jakiś uroczysty nastrój: ciekawe, czy w Zielonych Młynach chodzą jeszcze dotąd towarowe i pocztowe pociągi; teraz już z Azji do Europy, i czy tak samo wesoło, jak wówczas, pogwizdują parowozy pod samą naszą chatą, zwłaszcza w nocy, i czy odbywają się mieszane wesela z rodu ojca i z rodu matki, wesela szumne, huczne, z zatrzymywaniem orszaku ślubnego i wykupem, zaciekłymi bójkami i późniejszym braterstwem się, w czasie których ojciec mój nie należał do ostatnich, bo miał już babilońskie doświadczenie i niewielu mogło się z nim równać w tej łemkowszczyźnie.

— Ja zostaję tu — powiedział ojciec. — Zabierzesz tylko mego starszego syna do dziadka na mleko prosto od krowy. Zaczął kaszleć, chyba zaraził się od Andriana suchotami, a ja, jak wiesz, nie mam krowy. No a później przyjadę po niego.

— Jak uważasz...

(...) Jeszcze tego wieczoru ciągnęli do chaty Jawtucha bliżsi i dalsi krewni, błagając go, by pozostał. Bo co może być innego o trzydzieści pięć kilometrów stąd? To samo, co i tu. Jeśli już uciekł z transportu, to lepiej siedzieć na miejscu i czekać końca, niż wędrować z dziećmi do jakichś Zielonych Młynów...

Jednak stojący pośrodku izby wózek był wymownym świadectwem jego nieodwołanej decyzji. Zmajstrował go w mieszkaniu z różnych starości, tylko koła „pożyczył sobie" od Sokolików. Teraz było najważniejsze, żeby wózek wytrzymał te trzydzieści pięć kilometrów.

Ostatni przyszedł Łukian Sokoluk, nie tylko jako sąsiad, ale i jako przewodniczący rady gromadzkiej. Mizerny, wysmagany wiatrem, w okularach z pękniętym szkłem, z wielkim dramatem w sercu; nie udało mu się jednak pojmać Dańka i mógł teraz oczekiwać od niego, wszystkiego, co najgorsze.

— A czy tam nie tak samo, jak tu — przekonywał Jawtucha — czy tam inne państwo, no i czy dzieci zniosą taką drogę, zwłaszcza że trzeba będzie iść pod wiatr? Zmarnujesz je w drodze i kiedyś będą cię przeklinać.

Pęknięte szkło drażniło go, widział mętnie, ciągle mrugał okiem. Obiecywał, że zaraz po zakończeniu siewu wybierze się do Petrowskiego i wyprosi przebaczenie dla Jawtucha. Siedział na ławie jeszcze ciepłej po krewnych, wsparty rękami o poręcz, a Jawtuch coś tam dłubał przy wózku, który wprawdzie sam zmajstrował, ale nie pomyślał o tym, jak go wydostać z mieszkania. Łukian zaraz to zauważył, zmierzył na oko wózek i drzwi i uśmiechnął się.

— Czy to daleko? — spytał Jawtucha ugodowym tonem.

— Nie. Trzydzieści pięć kilometrów.

— Kawał drogi — powiedział jakby do siebie. — Sądzisz, że tam inny ustrój?

— Ten sam, ale tam chodzą pociągi, to już jakoś lżej. Jak by co, to mogę pojechać, dokąd zechcę...

Prisia wysypała z garnka do torby zeszłoroczny mak.

— A wszystko przez ten Jordan. — Łukian podniósł się z ławy. — Wiedziałem, że to się źle skończy, cóż jednak mogłem zrobić sam przeciw Babilonowi...

— To samo, co i my. Ale Ruban mógł jednak jakoś mnie wybronić. Nie zabiłem go przecież. Niech tam sobie żyje, niech buduje swoją komunę. No a mnie, jak widzisz, wygnał z rodzinnego gniazda. Dom zostawiłem pod opieką Fabiana, będziesz miał teraz sąsiada akurat dla siebie. Jedna dusza, jedna władza. Ale ja nie taki. O, nie, ja nie z tych!..

— Oj, Jawtuch, Jawtuch! Należą ci się tęgie baty. Mieć tyle dzieci i wyskakiwać z obrzynkiem. Na kogo? Przeciw komu? Z kim? Jawtuch Goły przystał do strzelców?

— Tak to jest, widzisz... Bogaczy wywieźli, uratowali, a wy tu kiedyś pozdychacie z głodu. Wspomnicie jeszcze moje słowo... Winien ci jestem parę groszy, ale będziesz musiał jeszcze poczekać, przekażę ci już stamtąd. Lubię pożyczyć — ale lubię też oddać. Taki już jestem...

Łukian poszedł do dzieżki z wodą, zaczerpnął miedzianym kubkiem i zanim wypił, rzekł:

— Ano, zobaczymy...

Pił długo, coś go w środku ssało, suszyło. Gdy wyszedł, Prisia powiedziała:

— Biedny Łukian, zupełnie się wykończył... Oto co robi z człowieka władza. A jacy oni byli, ci Sokolukowie!..

Jawtuch coś sobie jeszcze przypomniał, wybiegł za Łukianem i krzyknął w noc:

— Hej, Sokoluk!

Długo jeszcze o czymś tam rozmawiali za bramą. A tu, pośrodku izby, stał dyszlem do góry wózek własnej roboty, rwący się do drogi. Jewtuszątka posnęły, nie doczekawszy się powrotu ojca. Nigdzie tak dobrze nie spało mi się, jak tu...

Zbudzono nas przed świtem. Nie prychały, jak to kiedyś bywało, jeszcze senne konie, nie słychać było na podwórzu gospodarskich pokrzykiwań. Wózek stał już na dworze, wynieśli go z mieszkania chyba bokiem, kiedy już wszyscy byliśmy gotowi do drogi, Jawtuch w ostatniej chwili przypomniał sobie, że nie zabrał klarnetu, który dał mu ojciec, żeby tamtejszy znakomity kapelmistrz nauczył mnie grać z nut. Ojciec nut też nie znał, a ja miałem słuch nie najlepszy i ojcu nie udało się niczego nauczyć mnie bez nut. Jawtuch położył klarnet na wózku.

— To dla ciebie — rzekł do mnie — żebyś nie zbijał tylko bąków...

Zaprzągł się do wózka i wyciągnąwszy go za wrota twardo ruszył w drogę, jak gdyby przez całe życie przygotowywał się do tej podróży. Rzadko widywałem go takim zdecydowanym, jak teraz, przy wózku, na wąskiej drodze.

Koło krzyża Jawtuch zatrzymał się. Widać stąd było całą Górę Babilońską, tu zawsze poborowi żegnali się z rodzinną wsią. Ktoś z nas powinien był właściwie podbiec do pobliskiej szkoły, postukać w okienko Arseny Ludwikowny, bardzo już starej i bardzo dobrej nauczycielki, i powiedzieć jej, że opuszczamy wieś i żeby nie czekała na nas więcej w naszych ławkach, na których uwieczniliśmy swoje imiona na wypadek, gdybyśmy tu musieli wrócić. Ale Jawtuch postanowił zrobić to sam i długo czekaliśmy na niego przy krzyżu.

Przyszła wreszcie z Jawtuchem — drobniutka, pachnąca jeszcze snem, żartowała z nami, pokpiwała z naszego wózka. Nauczycielka jeszcze zdaje się nie wiedziała, że ja również jadę z nimi... Ale słyszała przecież, jak męczy mnie suchy kaszel. Nie, Arsena Ludwikowna nie odradza nam, ale też z nikim się nie żegna; długo jeszcze widzieliśmy ją stojącą koło krzyża, jak dobrą boginię niepewnej drogi...

W radzie gromadzkiej było ciemno, Sawka Czybis spał jeszcze na ławie. Dopiero rano dowie się, że nas nie ma i roześmieje się, bo lubi się śmiać przy każdej okazji. Ale swoje robił. Buksernicy nazywali go żelazną miotłą, bo umiał zawsze wywąchać, gdzie kułacy zamelinowali zboże. (...)

(продолжыня наступит)

Михал Олесьнєвіч, ВШЫТКО ШТО ЖЫЄ, Wydawnictwo Introdruk, 1998, стор. 92, ISBN 83-87710-11-3

Мам сатисфакцию, же мі першому пришло опубликувати верш Михала Олеснєвича, долгій, на 44 стрічкы верш *Жаль* ("Бесіда" 1-2 [6-7] /91). При тій нагоді писал єм:

Вершы Михала Олеснєвича то народна поезия, з небарз може любленым через критыків рымуваньом часослів, але є в них тота велика сила, котра каже слухати з приємністю потічка фраз (...), якы сьвідчат о автентичным таланті Автора.

Минуло такой девят років і не зміням свойой оціны. Тішу ся же виджу гарді выдану збірку нашого народного поеты. Выдану по лемківскы... А недавно іщы, кєд взял єм до рук збірку його верши переведеных на польскій язык (*Wspomnienia wierszem malowane*) - был єм так заламаний, же ани кляти уж єм не дал рады. То было фатальне! Нич гіршого в виді презентациі на загальнодоступных водах нашой писаной творчости трафити ся не могло. Не мож "жывцьом", слово по слові вдусити з єдного языка до другого. Ани в судовых актах, не то - в поезиі.

В орґіналі вершы п.Михала Олеснєвича звучат природні, натуральні, легко. Правда, чытача з середньой Лемковины може дакус чудувати запис деякых слів, але в західньолемківскій версиі - вірте (я тіж "західняк") - так то выглядат. Може дакус є ту польонізмів (присловя, ружні, повід, здильности, заздрисны), може дакус ґраматычных "орґінальности" (опіня, кражше, сумлінья, розумлінья /не розумію по што там мягкій знак, уж радше змістил бы ся акуратні в слові "опінія" - опінья/) - але загальні, беручы до увагы нашы едукацийны можливости, не є жлі.

Могло бы быти іщы ліпше. Памятам, як выдавал єм мого "Сокола", пані редактор Мария Єнтис рекла: "Panie Piotrze, ten jeden wiersz jest przegadany. Bez ostatniej zwrotki byłby lepszy." Прочытал єм раз іщы. Фактычні – повіл єм сой - буде ліпший".

Подібно вершы п.Михала Олеснєвича были уж на редакцийным столі Володислава Грабана, але Автор роздумал ся. Шкода, бо Грабан то добрий редактор, як і поета. Пізриня з боку може быти корысне. Зато окрем понятя "Чловек" істніє і понятя "Люде". Може і дахто годен обыйти ся без Люди, выйти до сьвіта "bez pomocy, sam". Так - "od serca". Лем же в поезиі, саме серце - то кус за мало

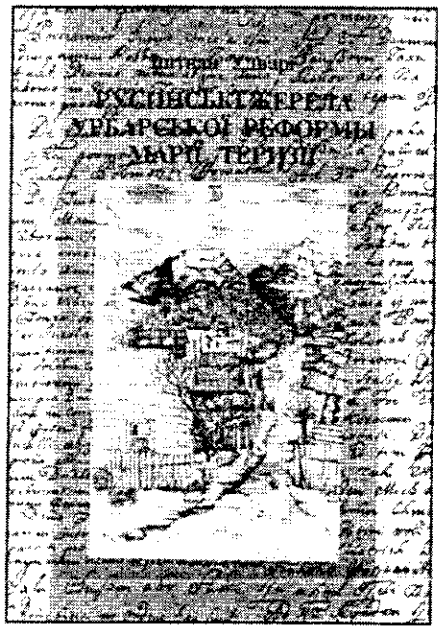

Іштван Удварі, РУСИНСЬКІ ЖЕРЕЛА УРБАРСЬКОЇ РЕФОРМЫ МАРІЇ ТЕРИЗІЇ, Ніредьгаза (Nyiregyhaza) 1999, стор. 130, ISBN 963 9130 34 6, HU-ISSN 126 9986

Наступна книжка Іштвана Удварі – професора Україністычных і Русиністычных Студий в Ніредьгазі. Цінна книга. Чого ся тычыт?..

Цисарьова Мария Терезия хотячы реформувати панщынны повинности селян, післала в край своіх урядників злюструвати стан фактычний. Урядникы, принявшы од інформаторів присягу, задавали ім 9 зьвідань, на примір: ци має дане село урбарию (выказ повинности), кілко ґазда має "орниці", кілко дни робит для пана, што і кілко му дає ітд.

В часі урбарской реформы – пише Автор - практыкувал ся языковий синкретизм. Одповіди на девят зьвідань писарям было казано записати народным языком. Зато документы тоты сут *невымірной ціны.* Сут пребогатым польом для дошлідників історії суспільства і ґаздівкы, історичного языкознавства, лексикоґрафії, ономастикы.

В книзі поміщено одбитку "Оурбаріум" выданого (медже роками 1766-1772 во Відни) церковно-кириличным шрифтом, але в основі по русиньскы, жывым языком Мармарощыны. **Але!..** - (...) *в тым памятнику є цілий ряд выключні лемківскых давности (фонетичных, морфольоґічных, лексичных).* Автор приводит приміры, м.ін писовню "ы" по к, ґ,х, не хоснувану товды в церковнославяньскым і давноукраіньскым языку (писало ся в тых позициях "и"). *Дальші лемкізмы* - кінчыт акаліт Автор /цитую в орґіналі/ - *могли трафити до Урбарії из пера цензора, коректора, котрый быв родом из лемковськой крайни.*

Вчыйме ся давнины! Она годна нас утвердити в переконаню - же то не Трохановскій в "Бесіді" выдумал **таку писовню!**

Семан Мадзелян, СМАК ДОЛІ. Редакция і вступне слово – Володислав Грабан, Выд. "Наша Загорода", Криниця 2000, стор. 232, ISBN 83-910742-1-8.

...Малого ня звали Семцьо, потім Семан, з часом Семаниско, в школі Семен, в войску Семьйон, на выгнаню Шимон, а ту в Гамериці, просто - Сем. Ниякь уж не знам під котрым з тых імен ня поховают ("Дідова студня").

Як приближыти чытачови тоту книжку, тоту вельку красоту, котру мам пред собом? Як зробити тото безсторонньо, так, як ся старам писати в однесіню до інчых авторів. Як порадити сой зо сентиментом і ресентиментом (котрому Автор дал выраз на нєедній страници книжкы), выходячым з нашой особистой знаємости, котра числит ся такой од мойой колыскы, і як - обьєктывні - пізрити на днешні нашы дни... котры ся так поузлили... Пиш о книжці — повісте, — а не о вашых взаєминах! Гей - мож бы. Лем то бы было суш, як оріхы в зимі. Бо на нашым малым лемківскым подвірци зрахував бы нас вшыткых на пальцях обох рук (но, дайме на то, і ніг). На дослівным подвірци змістил бы вшыткых "штоси

дючых", змістил бы під міру рідко - жебы не дало ся не дізрити єден другого.

І велика част "Смаку долі" (мам на думці наголовок наданий для цілой книжкы) - то наш сучасний лемківскій подворец. Та о тім - може пізнійше. Тераз же на якысу хвилю піду сторінками, якы оповідают о далекым сьвіті, так в сенсі часу, як і просторі.

Не даст ся скрыти - найкрасша в творчости Семана Мадзеляна є далекіст. Тота, в давнині, автентычні наша, де царствує чловек з природом, без сучасных комбінаций. І тота, в просторі... з Няґаром, зо Сіерра Невада, зо секвойом, загальночловеча, значыт - чловеча. І ту, і ту вказує ся богата Мадзелянова душа, змысніст видіти добро - для самого добра, любов для - самой любови, правду - для самой правды:

- Наівном дітячом молитвом просив Бога, жебы Квітулю шляґ трафив, жебы на смерт здуло ей в чужім коничы, жебы трісла як вавельскій смок ("Квітуля").

- А його душа? Пастівком вылетіла з болячого тіла і як блискавиця яка зєднує небо з земльом, золотом стрілом погнала на Лемковину - до старого млина. Але не было ту юж гонтовой стріхы де могла бы присісти, одпочыти ("Млин над Мостиськом").

Тверде, скрутне, аж боляче нераз жытя в Вітчызні... А туга, а біль за ним іщы більший. Невыповіджена любов, выповідана заєдно. Невысловлений жаль, што сковынчыт, што вызерат з каждой страны. Аж і тоды, коли Автор малює... Америку, шыроко, свобідні, з фасцинацийом, з талантом психольоґа представлят "інчий" сьвіт, "інчых" люди:

...Стояли чубаты їх вігвамы, ґоріли огниска і пахло будженом рыбом... Потім пришли ты "цивілізованы" кольоністы і пукали собі до них з вінчестерів як до дикых качок і передчасно выправили їх до "краіны велькых ловів". (...) Быв ем колиси в Каліфорні в їх резерваті (...) і відів ем їх камінны лиця, якы з погордом смотрили на мою "бліду твар"... Не знали, же зо мном, нашым народом "цивілізувана" Европа поступила подібно. ("Рыбы женят ся в Освіґо")

Посередині, медже "сучасным подвірцьом" а рефлексийном давнином, видіти може м.ін. обшырний споминовий "Третій Абтайлюнґ" – потрясаючу, реляцию о зьвірствах польскых выслугувачи в час німецкой окупаци. Незмірні цінний то твір, хоц місцями контроверсийний. З єдной страны Автор барз одважні, як на свої погляды, пише о "сьпіві смаркачів" -

...докладно было чути рефрен той проклятой през нас пісьні: "Смерт пяхам, смерт" (чом без мягкого знаку? - ред."Б"). *Перешли по при нас як зловіща мара і пропали за закрутом лісной дорогы.*

- за што юнакы III Абтайлюнґу были іщы барже поневераны. Додає што -

Хтіло ся нам поімати тых смаркачів, жебы добрі выкарбувати ім ґузиці. Їх выхователи, разом з нашым "Типрисом", замкнути в єдній тюремній келії на пару років...

- але знаючы добрі што были то "студенты" украіньскоі учытельскоі семінарии в Креници (бо іншой "нашой" школы з директором, о котрым споминат, ту не было), называт їх чомси "якысом ґрупом дорастаючой молодежы". Чом? Ци зато - же неєден з днешніх, жыючых іщы тузів нашого середовиска, котры дали ся товды ласкаво в Креници просвічати, міг быти в тій "групі смаркачів"? Ци тот камуфляж был потрібний, жебы - з другой страны - Автор міг в тым самым творі повісти:

- Было мі яко-тако зрозуміле слово "украінскій бандита" і "украінскій хам", бо од початку нашой спільной історії польскы шовіністы так нас называли.

Коли тот початок мал початок? На кілко знам, Полякы звали нас меньше патріотычні, найвыжше "wściekłymi Rusinami". Іщы днес, по такой 50 роках од подій описаных через Автора, коли єм їхал вечырнім автобусом з Ґрибова до Креници чул єм за плечами бесіду двох тутышніх. Єден когоси барз ґанил. Другій же боронил, в такы слова:

— A co, on Rusin, abo pies?!

Переходячы до реченого "сучасного подвірця", рад єм звернути увагу на "Дощове літо в Европі". Кілко ту трафных спостережынь! Іщы што до самой подорожы з Америкы до Польщы, оком знаменитого реєстратора чловечых заховань Автор зауважат:

- Як летят до Нью-Йорку, заховуют ся як цивілізуваны европейчыкы. Натоміст коли вертают до своіой столиці, декотры з них забывают (або ніколи не знали), же европлян то не драбинястий віз, на котрым вшытко вільно.

Мене, што зрозуміле, найбарже заінтересує в "Дощовым літі в Европі" оціна ждыньскоі Ватры:

- Так само конферансєр "не наш", лем хыбаль з Театру ім. Івана Франка зо Львова, што не барз пасує до ждыньского пленеру. (...) Де ся поділи тоты люде што ішли тернистом ватряном стежком од Чарной през Бортне по ґнесьню Ждыню? Хыбаль ґнескы їх ту нєє і мусів заступити їх якісий барз вчений пан зо Львова.

...А ци памятате, Сусід Семан, як на котрисий (ци не остатній) **Лемківскій** Ватрі в Бортным – обступлены візионерами, захоплены новым будучым ладом - не мали сте коли ани пізрити в страну тых, што ішли тернистом ватряном стежком... А они так вызерали жычливого Семанового серця... І так ім жаль было, так страшні жаль...

Та добрі, же з роками надышли рефлексиі. Нам уж они - як намоґыльний вінец. Але преці ґріют. Адже Семанове слово числит ся заєдно в лемківскым сьвіті. Дякуме!

Дякуєме і за наступны слова з "дощового літа":

- В Михалові Ватра была тихом і культурном імпрезом... Люде на чужыні, молоды люде, якы сут такы сут, але в першій мірі сут дальше собом, і то найважнійше.

Розписал єм ся. А кінчыти треба.

...Мурине, індияне, а навет нашы циґане не мают з тым клопотів, бо Панбіг поміг ім, і помалював одмінныма кольорами. (...) Шкода, што Сотворитель пожалував для нас даякой одмінной фарбы, бо як бы зме были помалюваны, втовады бы ся жаден лемко не одрюк од свого.

Фактычні!

І іщы бодай піл слова о Редакторі. Хоц його запис змінил дакус бесіду Автора, приближыл до середньолемківскоґо стандарду, преці в порівнаню до версиі з "Нашого Слова" (остатніх часів), де запис той бесіды є страшенні спотворений - вышло то на хосен. Ци може зато "Наше Слово" до днес не спомнуло о книжці (хоц рецензувало уж пізнійшы выданя)? Ци така то подяка Семанови Мадзелянови за долженых рокы любови? Ага, бракло Кобеляка! Вшытко зрозуміле! **(пт)**

Шановний
Пане Редакторе,

Од 1989 рока з великом увагом чытам кождий номер "Бесіды" і хочу Вам поґратулювати росту якости выдавництва. Є то очывидні найліпше джерело інформациї о Лемках в Польщы і выполнят величезну роботу в ділі вміщаня іх ситуациї в контекст інчых русиньскых громадскости в сусідніх державах.

Особливі заінтересувало мя справозданя з III Конґресу Стоваришыня Лемків заміщене в „Бесіді" (Нр 3, 1999) під наголовком „Заряд мы выбрали - а што дале?" На III Конґресі Ярослав Горощак (як записано в протоколі) бесідувал: "Дуже сме юж зробили, але тепер часы сут інчы. Не мам концепциї, што зробити, жебы было ліпше". Є то з едной страны чесне признаня ся, уґтива оціна ситуациї, а з другой страны вызваня для Лемків в Польщы.

Дотепер фактычні ціла діяльніст Стоваришыня Лемків зосереджена была на промуваню популярной культуры, на деякых формах інсценізациjно-театральных, на выдавничій роботі, основным школьстві, на орґанізуваню "Ватры на чужыні". Тота діяльніст очывидні ест потрібна і мусит быти продолжувана. Ест еднакож така сфера, до якой на было дотепер зверніня - наука і выжше школьство.

Гнеска кожда держава, в якій жыют Русины має інтитуциї выжшого школьства, котры занимают ся в головній мірі русиньскым языком, культуром і історийом. В Югославиї є то Катедра рускоґо языка и литературы на Університеті в Новым Саді, на Ґрах Катедра українськоґї і русинськоґї філологиї Педаґоґічноґо інституту ім. Бешшеньї в Ніредьґазі, на Словациї Русиньске одділіня Інштітуту народностных штудій в Пряшові. Аж і Україна має Інститут Карпатознавства на Університеті в Ужґороді. Лем Польща не ма інституциї університетскоґо рівня, де была бы досліджувана і вчена лемківска проблематыка. Деж повинны вести ся поважны досліджыня лемківскоґ темы і де повинни быти быти едукуваны учытелі лемківскоґо языка, як не в університетскых рамах?

Одповід на провокацийне зьвіданя Ярослава Горощака - што дале?" - повинна быти для вшыткых ясна. Так як то скорше діяло ся в Югославиї і на Словациї, лемківска громадскіст репрезентувана через Стоваришыня Лемків повинна поставити собі за едну зо своіх ціли і основных жадань під адресом польскоґо уряду покликаня Катедры Лемкознавства на выбраным університеті. Правдоподібні Ягайлоньскій Університет был бы найліпшым місцьом на таку катедру, бо тот навчальний заклад має великій медженародний престіж і має тіж спеціялістів в ділі лемківскоґо языка, літературы, громадскости. Чом Стоваришыня Лемків не сконтактує ся з тыма вченыма в ціли опрацуваня пляну студий і функционуваня університетскоґ Катедры Лемкознавства, а потім не зачне старань в польскым Міністерстві Едукациї о одповідні фундушы. Такій проєкт повинен запевнити по части ідею будучоґ діяльности, о котрій бесідує Пан Горощак, повинен тіж забезпечыти будуче перетырваня лемківскоґ культуры в професийных і стабільных університетскых рамах.

Павел Роберт Маґочій
Професор
Торонтоньскоґо Університету

Шановний
Пане Професоре,

Дякуєме за лист з далекоґ Канады, дякуєме і за Вашы стараня (не од днес) помочы Лемкам жыти по чловечому.

Думка о покликаню катедры лемкознавства завертат нашы головы од кількох років. Добрым провістником зреалізуваня той ідеї были чытаны на Ягайлоньскым Університеті через др Олену Дуць-Файфер лемказнавчы лекциї. Та і тота форма, хоц не при своій катедрі, бываґ торпедувана через зовнішні чынникы. Вшытко едно маме надію што коли польскій уряд, а з ним і науковы кругы устабілізуют ся на демократичных основах, замір основаня катедры лемкознавства діжде ся щесливоґо фіналу.

Віриме што Ваш лист причынит ся до мобілізациї діяль Стоваришыніців (зрезиґнуваных уж дакус неповоджынями). Така моральна підтримка все є нам потрібна. Дякуєме.

Редактор

Витай друже Петре!

Глибокы вражиня зробила на мене урочистість в Горлицях присвячена річниці канонізації Священномученика Максима, посвячиня чудесно розмальованої церкви, открытя музею і теплий прийом.

Вшитко тото вселят надію же дієме і наша віра предків та культура помаленьку оживают, бо сут Лемкы отданы народній справі. Думам же якбы вшиткы Лемкы якы діют про нашу віру і культуру обдналися, то мож бы зробити і веце і скорше.

Стоваришиню Лемків треба охопити своєю діяльністю цілу Лемківщыну і там, де діє церков, повинен діяти і гурток СЛ; в тому поможут священники; а в Горлицях, в Рускій Бурсі мати свій офіційний (слово не розчытано - Ред."Б").

Газету "Бесіда" выдавати місячно, абы новости нашого релігійного і культурного житя дотерали до наших людий скорше. (...)

Дорогий Краяне, барз люблю Лемківщыну і вшиткых што стараются одродити релігійне і культурне житя на рідній земли. Барз бым хотів помолитися і в чудовій криницкій церкви і подякувати криницкым патріотам, што збудували таку величаву церкву, але на жаль по домашным обставинам не можу на довше одыйти з дому. Може в будучности Бог допоможе. Наша будучніст лем в єдности і патріотизмі во славу Лемківщыны.

Красні дякую за теплы поздоровліня до дня мого старечого ювілею.

Обнимам, жычу здоровя і добра.

—— (на святочній карточці):

Сердечно витам Вас, Родину і Читателів "Бесіды" з Новым Ювілейным 2000 Роком і Рождеством Христовым.

Зычу вшыткым здоровя, щестя і ліпшой долі нашій Лемківщыні. Най ясна Вифлеемска звізда дарує щестя Вам, каждій лемківскій Родині і нашій любій Лемківщыні.

Петро Когут
Львів, 1.01.2000

Христос Раждаєт ся!

Радісных Свят Рождества Христового і Щесливого Нового 2000 Року Редакторам, Дописувачам, Чытачам і Кольпольтерам "Бесіды", Членам і Прихыльникам Стоваришыня Лемків та Вшыткым Лемківскым Родинам жычыт

Ваньо Дзядик
Злотория

Дорогый Петрику!

Сердечно поздоровляю Тебе и Твою милу родину з наступаючыма праздниками Рождества Христа и Нового 2000-го Рока!

Желаю ушыткым Вам, Русинам Лемковины, у добром здоровлю и з отличныма успіхами стрітити тот великый ювілейный час. Най Господ Бог поможе Вам!

Василий Сочка-Боржавин
Ужгород

Вшыткым дякуєме красні за жычыня. Шкода, што наша "Бесіда" выходит так рідко, та — думаме — на вдячніст николи не пізно. Дякую і за особисти жычыня, на одвзаеминя яких не нашол ем часу в потрібным часі. Одповідальний редактор.

ОГОЛОШКЫ
(з Закарпатя)

Дівкы! Пиште до мя, доклаль єм не стратил віру в чысту любов. Бо 16-ий поверх, вінда не возит, воды нєє, ґазу і нє было, а навечер вылучают сьвітло.

Глядам мужчыны з горячым серцьом на час огрівчого сезону.

Здам в аренду біополе, 0,05 га.

Невеличкій чловек возме в аренду почтову скринку з видоком на море.

Мам на продай нарты, хоснувааны, 150-центиметровы, ліва 130, права - мукачівскій Фішер.

Печатам доляры ЗСА, Канады, Австралії і Украіны.

Передвиджую природны катаклізмы. Час і ступін спустошыня - на замовліня.

Здойму остатню сорочку!

Продаме діточий возок для близнят заграничной продукциі.

Будуєме Пізаньскы вежы.

Пішол єм на чорний базар. Кед ся не верну, рахуйте мя капіталістом.

Тамара Керча,
Бобалькы з попрьом

***

Штефан Сухый

Валальскій філозоф

Єдны повідают,
же добрі уж было,
другы - же лем буде.
Якій же там добрий сьвіт,
кед сут смутны люде?
Добрі є ся радувати
"вірным" комуністам
або й демократам,
што набили касы.
Я лем на почтаря
чекам.
І не про пінязі,
а про ліпшы часы.

СТОВАРИШАК І ОБ'ЄДНАНЕНКО

Текст ПЕТРО
Рис. БОГДАН

Не вшыткы голузкы богатого нашого фолькльору маме записаны. Така стыдлива нибы тема, як еротика, яка в селяньскых устах "ходила" колиси на штоден, остала такой помиинена, не тілко в записах етнографів, як через выдавців. Та не забыли о тым бачваньскы Руснакы, выдаючы книжку Erotica Rutheniса (на основі записів В.Гнатюка, М.Каменіцкого, Г.Колесаря, Я.Хомы і Я.Олеяря). "Бесіда" корыстала уж з той книжкы, але лем з деликатных уступів. Барз "масных" не одважыме ся хыбаль помістити николи. Дакус ганьбливі представляме і середню форму, хоц то преці... жытя-бытя нашых дідів (і баб), наше, чловече. Мудре як фрас.

Як єден ону златил

Остала єдна вдовом, а была богата, мала пінязи і вшыткого, та не знала што уж з тым богацтвом робити. Задумала сой ону позлатити, жебы мала таку, як никотра не ма. А обьявила же добрі тому заплатит, хто ій позлатит. І нашол ся такій єден бетяр, што пішол ту ній. Кед му потвердила своє прагніня, рюк:

— Добрі. Можу, лем злато шувні коштує, а я пінязи не мам. Мусите мі дакій задаток вергнути.

— Та о тым ся знає — одрекла і одрахувала кілко треба.

Пішол за златом. Гойнувал, бетярил, гостил ся, пил, веселил. Не забыл і чекуляды купувати, а златка з них ховати до кышінкы. О якысий час вернул ся ту вдовици.

— Но, злато уж мам — гварит — можеме робити што треба. Сядте сой ту выгідні на столец, так даяк, як маж нашыроко.

І зачал ліпкати. А оно, фрас го зна, ци ся добрі ліпкало, ци ні, дост же - кед почул як му зачынат хоц-што тужати — повідат:

— Знате што? Не барз хце ся влапити, бо сте уж од шувного часу вдова, та мушу дакус перечыстити, най ся арджа счухат.

Пристала на тото. А він, же был молодий, та почыстил гоном і взял ся зас пальцями ліпкати. Тоды вдова гварит:

— Ты, знаш што? Шмар тото злачыня! Лем воз і так, як треба, почыст.

Нестор Репела

Мода

Тераз пришла така мода:
Ци то стара, ци молода,
Підстрижена, підголена,
Ци то дівка, ци то жена,
Смотр — кабатик гет высоко.
Бо то ліпше, так на око:
Як си іде — вітер дує,
А як сяде — сьвіт чарує.
Іщы котра зграбна в собі
І ма просты ногы обі,
І до того ест молода —
То ся уйде така мода.
А як не могла вырости
І ма кривы вщыткы кости,
То юж ліпше бы зробила,
Як бы долгший кабат шыла.

Ци то мої очы слабы —
Котра дівка, котра баба?
Не розпознаш іх! До фраса!
Бо настали такы часы.
Дівкы юж не плетут косы —
Нашто ім долгы волосы?
Лем бы з нима клопіт мати,
Заплітати, розплітати!
Та і бабы поглупіли —
Тіж си конді спаскудили;
Вяжут Татры, Меджегіря,
Робят з себе чудо, звіря.

А-й хлопці, ци, бай — хлопята
Робят з себе тіж варьята,
Такы маць вдівают шорты,
Аж ойкают в пеклі чорты...

Такє гнеска. Заран за ним
Буде то — же без убранів
Буде си хлоп з свойом женом
Ходил так, як Адам з Євом.

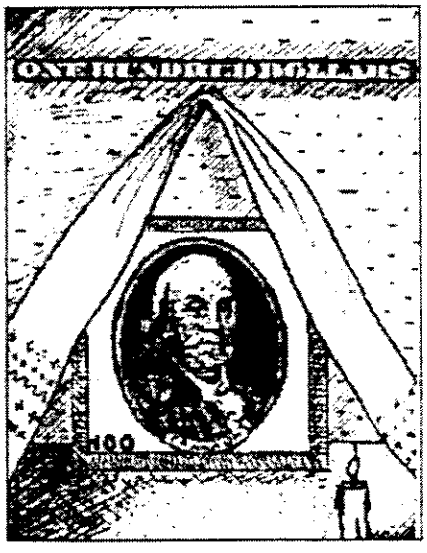

Тамара Керча, *Объєкт пошаны*

Попри жартах, съмихвинках, во *Прадавнім, вчерашнім, днешнім* стараме ся все дакус глубше потрактувати жыта. Од днес на пару нумерів пропонуеме стрічы з думками выдатного польского філософа Тадеуша Котарбіньского, вмищеныма в його книжки *Medytacje o życiu godziwym*.

Ціль і сенс жыта

(...) Не по то сіє газда, жебы його плоды зожерла до цна хмара шараньчы. Не такого потрібуеме права в нашых кодексах, котре бы нашлідувало ославлене право джунглі, де рівновага спіжыта выznачена є в тот спосіб, же окремы татункы дбают о себе кошом інчых і де нищыня жыта є кардинальным жыта принципом.

Гов! Заганяме ся за далеко, вдаєме ся в глубину проблемы, а рекли мы собі на початку, же займеме ся днес радше самым сій поставліньом. Тото уж было довершене і остає лем повторити на закінчыня, же ядром старань о ціль жыта не ест глядяня одповіди на зьвіданя, гу чому здужают жытьовы процесы природы, до якой чловек належыт і серед котрой жые, лем глядяня головной ціли власных будучых діянь, такой ціли, котра бы одповідала нашым потребам і схыльностям. Так і отримує ся тіж одповід на зьвіданя о сенс жыта. Хто глядат сенсу жыта, глядат акуратні того самого, тым акуратні застараний, жебы його діла не были безцільовы, а докладнійше, жебы його діяльніст не вычерпувала ся в марных передприняттях, але могла ся представляти придатністю до ціли достойной посвячыня ій головных, наважнійшых дужынь.

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny:*
- *Miejsca na refleksje* (PeTro),
- Z prasy (wycinki z prasy polskiej),
str. 4 – *Wasyl Turok* (Petro Trochanowski) – refleksje z okazji 60-ej rocznicy urodzin;
str. 5 – *Bądzcie ludźmi, bądźcie ludźmi... rusnackimi* (Anna Piszkowa) – refleksje o działalności Wasyla Turoka oraz jego wspomnienia;
str. 8 – *Głodne lata* (Nestor Repeta) – wspomnienia przesiedlenca mieszkającego na Ukrainie;
str. 10 – *Na miejscach żalu. Pośród ciemnych lasów* (Jakub Loreno-Zaleski) – wiersze przekład z serbołużyckiego;
- *Budziszyn – serce Serbołużyczan* (Petro Trochanowski) - reportaż;
str. 14 – *Łemkowie w polskim i europejskim kontekście mniejszościowym* (Olena Duć-Fajfer) – relacja ze spotkań poświęconych tematyce mniejszościowej, w tym łemkowskiej;
str. 16 – kopia pisma do Nadzwyczajnej Komisji Sejmu RP ds. Reprywatyzacji;
str.17 – Naszym zdaniem (przedruk z „Zakorzenienie") – z dyskusji na ustawami sejmowymi;
- kopia pisma Wojewody Dolnośląskiego do ZG Stowarzyszenia Łemków - z okazji Łemkowskiej Watry;
- Lista ofiarodawców na rzecz SŁ;
str. 18 – *Rusin z Osturni* (Petro T.) – wywiad z Doc. Michałem Kapralem;
str. 19 – *Prostujemy potknięcia* (Redaktor) – Wyjaśnienie w związku z błędną publikacją wierszy P Stefanowskiego i O Duć-Fajfer w poprzednim numerze;
- *Informacja ZG SŁ* (Andrzej Kopcza) – Wyjaśnienie postępowania w związku z artykułem S Semeniuka „Jich zberehla wira";
str. 20 – *Ruska Bursa żyje śpiewem łemkowskich dzieci* (Olena Duć-Fajfer) – relacja ze spotkania grup kolędniczych w Gorlicach;
str. 22 – *Działkowa studnia, Krzywa gruszа* (Seman Madzelan) – mała proza;
str. 24 – *Łabędzie stado* (W. Zemiak) – fragment powieści z cyklu *Rusyniana w ogólnej literaturze*;
str. 26 – Z wydawniczej półki – (*Wszystko szto żyje* - Mychał Oresniewycz, *Rusyński zereta urbarskoji reformy Marіy Terezії* – Istvan Udvari, *Smak doli* – Seman Madzelan);
str. 28 – Listy (Paul R. Magocsi, Petro Kohut, Fundacja Dosiadzennia Łemkowszczyny Iwan Dziadyk);
str. 30-31 – aktualności satyrą, myśli, rozrywka;

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków • Redaguje zespół: Helena Duć-Fajfer (dział literacki), Andrzej Kopcza (dział kulturalny), Piotr Trochanowski (redaktor odpowiedzialny), Jarosław Worhacz (sekretarz redakcji - historia, aktualności) • Adres redakcji: 33-380 Krynica, skrytka pocztowa 123 • Wydawnictwo: Stefan Kosowski - Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 5-6 - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę • cena pojedynczego egzemplarza - 3 zł - plus opłata za przesyłkę

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Numer dotowany przez MKiDN

numer zamknięto 11 marca 2000

Walter Maksimovich
Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.02.17 20:33:19 -05'00'

...і чую як ся зас численны спомины
спущают з плеч по хырбеті, як мороз...
Не хце ся мі
а усьміхам ся ти благо, блищачий дню.
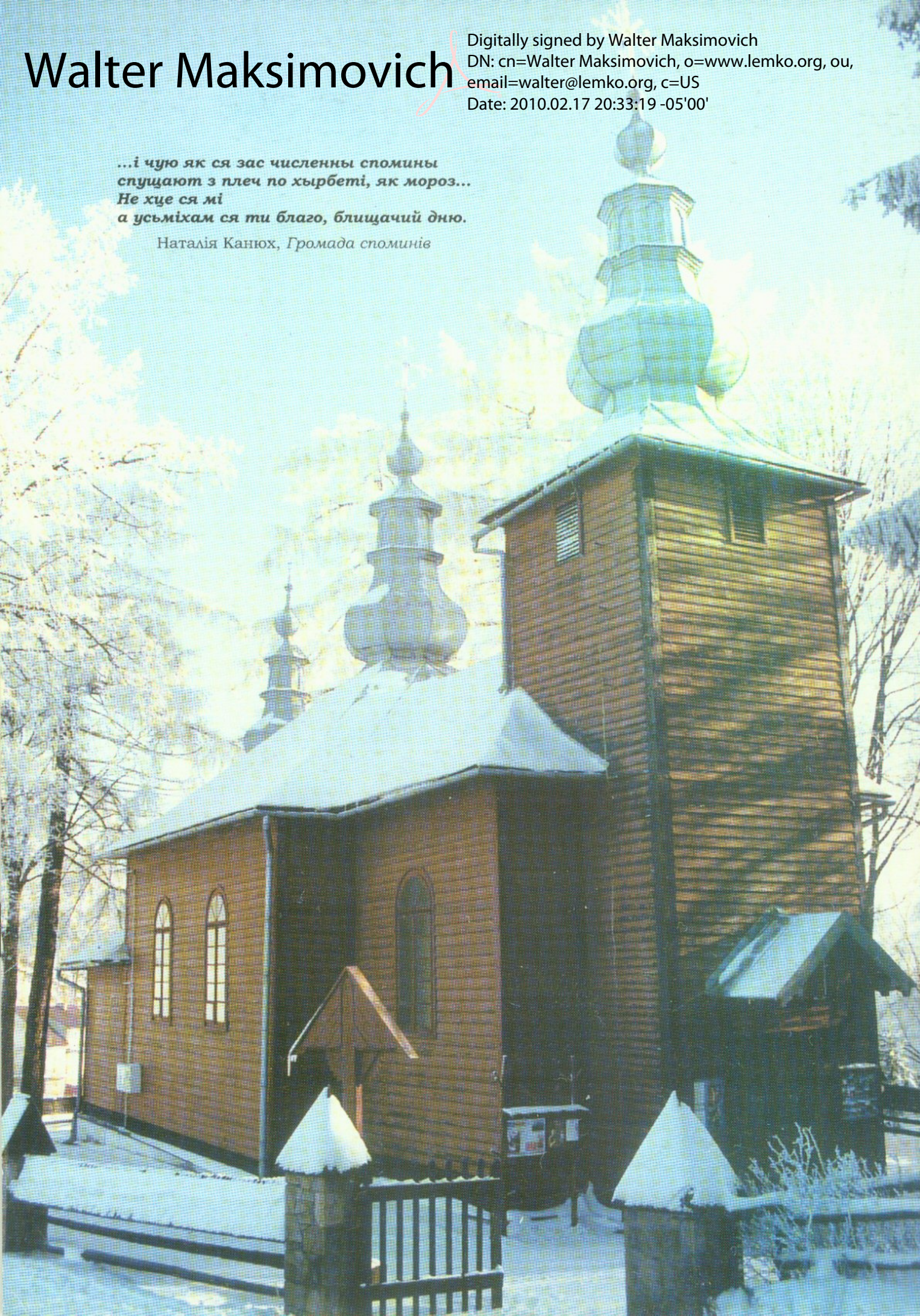
Наталія Канюх, *Громада споминів*